

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Slutrapport TAGaNER

*Ett klotterförebyggande
projekt i Bromma*

Dnr: B33-0465/2004

Förord

I november 2004 beslutade Brottsförebyggande rådet att bevilja Bromma stadsdelsförvaltning 150 000 kr för att arbeta förebyggande med klotter. Stadsdelen finansierade arbetet med lika mycket och TAGaNER var en realitet.

Arbetet har nu pågått i drygt 2 år. Det har varit två händelserika år fyllda med kreativitet, engagemang och en stor vilja. Tiden har även varit fylld med omsättning av personer i projektgruppen vilket har lett till att det hela tiden funnits en dynamik i arbetet, men även ett behov av att ”stanna upp” och börja om när det gäller vissa aspekter av arbetet.

Vi inom projektets arbetsgrupp har vid flertalet tillfällen, med viss frustration, uttalat att det är väldigt speciellt att arbeta med klotter. Anledningarna till dessa uttalanden är flera och kommer förhoppningsvis att framkomma i den här rapporten. Vi har dock vid betydligt fler tillfällen konstaterat vilken oerhörd potential det finns i det brottsförebyggande arbetet i stort och det klotterförebyggande arbetet i synnerhet.

Målsättningen med vårt projekt har hela tiden varit att ungdomar har det så bra som möjligt och därigenom hjälpa de som riskerar att fara illa. Med klotter som utgångspunkt för arbetet upplever vi idag att vi har gjort framsteg när det gäller vårt förebyggande arbete och att vi blivit bättre på att uppmärksamma ungdomar i riskzon.

Projekt TAGaNER

*Mattias Vetterbring, Pia Romfelt,
Ulf Björk, Victoria Holmgren,
Maria Jansson*

Bromma stadsdelsförvaltning

Bromma närpolis

1 Inledning	5
Bromma	5
Projektets bakgrund	5
Forskning i Stockholms stad	6
Definitioner och precisering av begrepp	7
2 TAGaNER – ett klotterförebyggande projekt	8
Projektets arbetsgrupp	8
Projektets syfte	8
Projektets målgrupp	8
Projektets åtagande	9
Projektets förväntade resultat	9
Projektets ekonomi	9
3 Genomförda åtgärder	10
Inhämta kunskap	10
Förankring av projektet	10
Informationsinsatsen	11
Stöd till föräldrar	12
Informationsbroschyr	12
Samarbete med andra professionella	13
Samverkansgruppen mot klotter	13
Samarbete med socialtjänsten	14
”Bromma Fame”	14
Kulturskolan	14
Fotodokumentation	15
Elevenkäter	15
Kartläggning av lokala näringsidkare	15
Kartläggning av Brommas kommunala skolor	16
Klotterpärm	16
4 Resultat av planerade åtaganden	17
Bilda en arbetsgrupp/nätverksgrupp	17
Utarbeta arbetsmetoder för att hjälpa aktiva klottrare	18
Utforma ett informationsmaterial riktat till föräldrar och ungdomsarbetare	18
Handlingsplaner till skolorna	19
Kartläggning av klottersituationen i Bromma	19
Analys och diskussion kring planerade och genomförda insatser	19

5	Utvärdering, analys och diskussion	21
	Statistik	21
	Enkäter	23
	Enkät till aktuella ungdomar inom socialtjänsten	30
	Informationsinsatsen	31
	Fotodokumentation	35
6	Har det vi gjort lett till någonting?	37
	Att ge personal som arbetar med barn och ungdomar kunskap om subkulturen kring klotter	37
	Öka möjligheten till tidig upptäckt av ungdomar i riskzonen	39
	Utvecklandet av arbetsformer för att stödja ungdomar som är aktiva klottrare	40
	En renare och vackrare stadsdel	40
	Sammanfattning	41
7	Erfarenheter från projektet	42
	Erfarenheter från projektgruppen	42
	Framtiden när det gäller Brommas klotterförebyggande arbete	43
8	Slutdiskussion	44
	Framtiden	44
	Kommentarer från Bromma närpolis	44
	Avslutningsvis	45
9	Källförteckning	47

1 Inledning

Det inledande kapitlet ger en kort beskrivning av Bromma som stadsdel och hur tankarna om projekt TAGaNER uppkom. Vidare ger kapitlet en kort sammanfattning av den forskning inom Stockholm som låg till grund för många av projektets tankar och idéer samt en presentation av en del centrala begrepp.

Bromma

Bromma som stadsdel sträcker sig från Blackeberg i väst till Traneberg i öst och från Nockeby i söder till Mariehäll i norr. Stadsdelen består av drygt 59 000 invånare varav en stor del ungdomar. I Bromma har det konstaterats att det finns problem när det gäller klotter. Det är flera privatpersoner såväl som professionella aktörer inom bland annat polisen, socialtjänsten, skolor och fritidsgårdar, som uttryckt detta. Problematiken kan ses ur flera synvinklar och handlar bland annat om kostnader för enskilda individer och samhället, att människor upplever otrovsel och otrygghet samt att klottrandet medför risker för de individer som rör sig i den illegala klotterkulturen.

Att Bromma som stadsdel är drabbat när det gäller klotter beror bland annat på att stadsdelen kännetecknas som en kommunikationsknutpunkt. Det allmänna kommunikationsnätet är väl utbyggt och sträcker sig från öst till väst och från norr till söder. Bromma har stora delar av den gröna tunnelbanelinjen och det finns många bussförbindelser med Brommaplan som knutpunkt. Vidare finns Nockebybanan som sträcker sig mellan Nockeby och Alvik samt tvärbanan som sträcker sig mellan Alvik och Sickla Udde. Eftersom en viktig del inom subkulturen är att klottra där många människor kan se ens alster, bidrar det välutbyggda kommunikationssystemet till denna möjlighet.

Projektets bakgrund

Under hösten 2002 arbetade fältgruppen, genom bland annat fältförlagd socialsekreterare Mattias Vetterbring, intensivt med ungdomar som boffade ”färgspray”. Boffningen hade initierats av ungdomar som klottrade. Den tydliga kopplingen som rådde mellan boffningen och klotter resulterade i att fältgruppen började diskutera hur man kunde utöka arbetet med denna typ av problematik.

Parallellt med fältgruppens arbete uppmärksammade en av socialsekreterarna (Victoria Holmgren) vid barn- och ungdomsgruppen i Bromma, att det fanns ett behov bland socialtjänstens personal av mer kunskap gällande subkulturen runt klotter. Hon tyckte att det som socialsekreterare var svårt att arbeta med ungdomar som klottrar utan att ha någon större inblick i den rådande ”subkulturen”. Hon fann även en risk i att hennes bristande kunskap kunde leda till att hon inte uppmärksammade de risker som dessa ungdomar utsattes för. Som ett led i att få mer kunskap rörande subkulturen bestämde hon sig för att skriva en magisteruppsats via Lunds Universitet. Uppsatsen bestod av en litteraturstudie samt intervjuer med sju Brommaungdomar som klottrade.

I februari 2004 började Victoria Holmgren arbeta i fältgruppen tillsammans med Mattias. Eftersom att de, från olika håll, sett ett behov att arbeta mer med klotter påbörjades en diskussion om hur detta arbete kunde gå till. För att få en inblick i hur situationen såg ut i Bromma, studerade de den inkommande information som socialtjänsten fått in under år 2002. Denna studie visade att det under året inkommit 201 anmälningar gällande ungdomar mellan 12 och 20 år. 123 stycken av dessa gällde missbruk eller brott och kom främst från polismyndigheten, Maria Ungdom och socialtjänsten. 18 procent av anmälningarna rörde klotter.

Klotter var den kategori som tillsammans med snatter var det vanligast förekommande brottet bland ungdomarna. Utifrån denna statistik samt att fältgruppen satte sig in i subkulturen runt klotter kunde de snabbt konstatera att det fanns ett stort mörkertal av klottrare som inte uppmärksammades av samhället. De noterade även ett flertal risker som klottrande ungdomar tenderar att utsätta sig för samt att klottret i sin helhet bidrog till en känsla av otrygghet och otrivsel för stadsdelens invånare.

Under våren 2004 beslutade sig Förebyggarenheten, att initiera ett klotterförebyggande projekt. Tanken var då, som nu, att fokus ska ligga på den sociala dimensionen av problematiken. En målsättning var att agera och reagera tidigare när man upptäcker eller misstänker att en ungdom klottrar samt att utarbeta metoder för att minska nyrekrytering. För att lyckas med detta blev en naturlig målsättning att titta över saneringsstrategier och samarbetet mellan såväl interna som externa samverkanspartners. En kontakt togs med Bromma närpolis, där vi presenterade våra tankar. Polisen uttryckte ett stort intresse att delta i utvecklingsarbetet och TAGaNER var därmed en realitet.

Forskning i Stockholms stad

Den forskning som har gjorts i Stockholm stad, som främst ligger till grund för projekt TAGaNERs utveckling och arbete, är FoU rapporten 2002:10 *"Stockholmsungdomar som klottrar"* skriven av Knut Sundell tillsammans med David Shannon och Cecilia Andréa Löffholmen samt Victoria Holmgrens D-uppsats kallad *"Allt handlar om att synas"* som består av en litteraturstudie och intervjuer med sju stycken klottrande ungdomar i Bromma.

Syftet med studien *"Allt handlar om att synas"* var att öka kunskapen och förståelsen om hur ungdomarna som själva klottrar ser på klotter/graffiti. Av studien framkommer att den främsta anledningen till att ungdomar börjar klottra är deras behov av att bli sedda, bekräftade och uppmärksammade samt känna att de är någon. De förväntade effekterna är svåra att motstå samtidigt som de negativa konsekvenserna upplevs som överkomliga. Subkulturen erbjuder dessa ungdomar berömmelse, respekt och status samt ger dem omedelbara och verkliga belöningar som spelar en viktig roll. Av studien framkommer även att konstnärligt intresse, spänning, adrenalinkickar och att bli bekräftad är några anledningar till varför ungdomarna håller på. Subkulturen ger ungdomarna en chans att bli uppmärksammade, att få status och bli en del av en större gemenskap. Ungdomarna själva talar i termer av tillhörighet, vänskap och *"socialisering"* (Holmgren, 2004).

Av FoU rapporten *"Stockholms ungdomar som klottrar"* framkommer det att de barn och ungdomar som klottrar, främst pojkar mellan tolv och tjugo år, befinner sig i riskzon för att utveckla ett destruktivt beteende. Dessa ungdomar är överrepresenterade i alla typer av problembeteenden. Den största skillnaden i förekomsten av problembeteende finns mellan de ungdomar som aldrig klottrat och de som klottrat minst en gång under det senaste året. Som grupp var de senare avsevärt mer kriminella än icke klottrande ungdomar. Detta gäller alla typer av undersökta brott (både mindre allvarliga och allvarliga), mängden brott, andel som debuterat tidigt och andel som åkt fast för polisen. Dessa ungdomar var även själva, i större utsträckning utsatta för brottslighet än den genomsnittliga ungdomen. Av rapporten framkommer även att de klottrande ungdomarna tenderade vara högkonsumenter av olika typer av droger såsom tobak, alkohol, narkotika och lösningsmedel samt att de var överrepresenterade bland dem som alkoholdebuterade i tidiga år. Klottrare trivdes också något sämre i skolan och upplevde sig ha mindre kontroll över sin situation samt att de var mindre uthålliga och oftare arga och irriterade. Enligt studien skolkade och fuskade klottrarna oftare samt mobbade andra och blev själva mobbade i högre utsträckning än andra elever (Sundell m.fl., 2002).

Definitioner och precisering av begrepp

Det kan lätt uppstå terminologiska problem att handskas med när man ska skriva om graffiti och klotter. Nedan presenteras några centrala begrepp och vad vi avser med dessa i denna rapport.

Subkulturen rörande klotter och graffiti

Det finns många varierande definitioner av ordet *subkultur*. Målsättningen är inte att återge samtliga av dem här utan snarare att identifiera ett par centrala element för begreppet. Syftet med detta är att ge en bild av hur begreppet subkultur används i kontexten av denna rapport.

För att kunna förstå vad som menas med begreppet subkultur måste man först klargöra vad man menar med *kultur*. Med kultur menas den särprägel som utmärker en verksamhet, en organisation, en grupp eller ett samhälle. Det kan vara alster av verksamheter bland annat i konst, värderingar, sedvänjor och attityder som sammanhänger helt hos ett folk eller hos flera folk som har nära kontakt med varandra (Psykologilexikon, 1997, s 302). Med termen subkultur menas ett enhetligt *kulturmönster* som bestämmer livet i en avgränsad grupp i samhället (Psykologilexikon, 1997 s 528). I detta fall alltså de som ägnar sig åt klotter eller graffiti.

Klotter och graffiti

Klotter och graffiti är svårdefinierade ord som dessutom innehåller starka laddningar för många. Hur begreppen används beror ofta på den egna ståndpunkten. De som tycker att allt som har spraymålats på väggar är fult, kallar det ofta för klotter. Andra, som tycker att det är en konstform, vill ofta att allt ska kallas för graffiti. Begreppsförvirringen kan i värsta fall leda till en förvirrad och otydlig diskussion där det inte klart framgår vad man menar med begreppen. Nedan följer några vanliga definitioner:

Regeringens definition av klotter lyder:

- ”Text, bild eller ristning som olovligen anbringas på husväggar, tunnelbanetåg, parkbänkar eller andra platser eller föremål” (DS 2001:43-regeringens definition)

Jakob Kinwalls definition av graffiti lyder:

- ”Graffiti är ord och bilder på offentliga väggar, oftast utförda av en privatperson utan tillstånd” (Jakob Kimvall, C-uppsats vid Södertörns högskola 2005).

I den här rapporten betraktas klotter som det som är olagligt eller brottsligt, det vill säga skadegörelse. Åsikter om vad som är vackert och vad som är fult lämnas utan kommentarer.

2 TAGaNER – ett klotterförebyggande projekt

I detta kapitel ges en beskrivning av projekt TAGaNER, vilket bland annat innefattar projektets ekonomiska medel, dess arbetsgrupp såväl som projektets huvudsyfte.

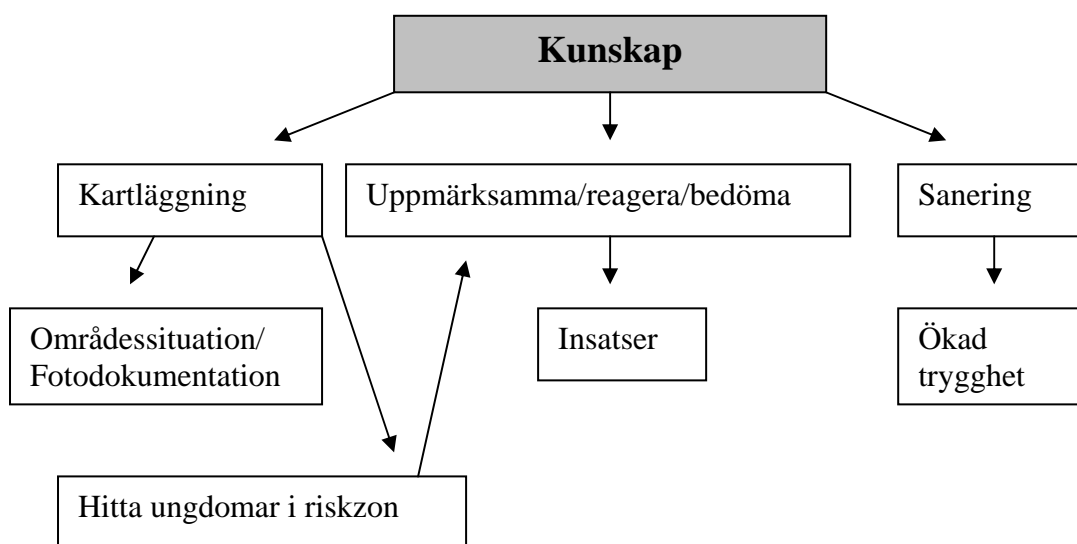
Projektets arbetsgrupp

Projektgruppen har varit konstant när det gäller verksamheter som har varit representerade i projektet. Gruppen har bestått av polis, fältförlagd socialsekreterare samt två medarbetare från fritidsektionens förebyggarenhet. Det har under projekttiden, av olika anledningar, bytts ut personer i gruppen bl.a. har rollen som projektledare bytts ut en gång.

Projektets syfte

TAGaNERs huvudsyfte har varit att arbeta brottförebyggande med fokus på den sociala dimensionen. Redan innan projektet satte igång ansåg vi att det var nödvändigt med kunskap kring problematiken och att det var angeläget att så många som möjligt av stadsdelens ungdomsarbetare hade kunskap kring klotter och kulturen runt fenomenet. Vi kan idag konstatera att det har varit svårt att få ut informationen men att den fyllt en funktion för de som har lärt sig mera om klotter.

Vi har tagit fram aktuell modell för att åskådliggöra vad som har varit grundtanken i projektet. Meningen har varit att kunskap skall ligga till grund för en rad olika insatser som syftar till att hitta ungdomar i riskzonen så tidigt som möjligt samt bidra till en känsla av ökad trygghet som en följd av en miljö fri från klotter

Projektets målgrupp

Projektets primära målgrupp har varit barn och ungdomar i åldern 10-20 år som vistas i Bromma samt deras föräldrar. Vidare så har projektets målgrupp varit professionella som arbetar med barn- och ungdomar, berörda tjänstemän och politiker inom stadsdelförvaltningen samt andra privata aktörer.

Projektets åtagande

I projektbeskrivningen som bifogades till ansökan om ekonomiska medel, planerades en rad åtaganden:

- Bilda en arbetsgrupp
- Inhämta kunskap
- Utarbeta metoder för aktiva klottrare
- Handlingsplaner till skolan
- Kartlägga klottersituationen

Vi återkommer till dessa åtaganden senare i rapporten.

Projektets förväntade resultat

När det gäller projektets förväntade resultat, hänvisar vi till projektbeskrivningen (bilaga 1).

Projektets ekonomi

Projekt TAGaNER har pågått under en period på 2,5 år. Den beräknade kostnaden för projektet beräknades i samband med ansökan till Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) till 300 000 kronor, där vi erhöll 150 000 och självfinansierade 150 000 kronor.

Inom ramen för projektet har vi tagit fram ett digitalt informationsmaterial kring subkulturen runt klotter/graffiti, underlag till en broschyr kring ämnet, en ”klotterpärm” till alla grundskolor och fritidsgårdar i stadsdelen. Klotterpärmen har tagits fram i 50 stycken exemplar. Vidare har vi tagit fram och bearbetat olika enkäter och genomfört fotodokumentation i ett utvalt område. Tre studieresor och två planerings- och utvärderingskonferenser har genomförts under projektiden. Personalkostnader under första året uppgick till en kostnad av 20 timmar per vecka. Under år två har vi avsatt personalkostnader i genomsnitt motsvarade 30-40 timmar per vecka, vilket var dubbelt så mycket som vi angav i ansökan.

Projektets ekonomi	Planerad kostnad		Faktisk kostnad	
	Medel från BRÅ	Anslag från Stadsdelsförvaltning	Medel från BRÅ	Anslag från Stadsdelsförvaltning
Kostnader för föreläsare för skol- och fritidspersonal	36000			
Framtagande av klotterpärmen			21000	
Tryckkostnad av klotterpärm, inkl materialkostnad			42000	
Framtagande av informationsinsatsen, underlag broschyr samt kopieringskostnader	20000			5300
Övrigt material som inköp av litteratur, tidningar och filmer	12000			
Inköp av bärbar dator och oh-kanon För presentation av informationsinsatsen				22000
Studieresor/planerings-och utvärderingskonferenser			37600	
Framtagande och bearbetning av enkäter inkl kopiering av enkäter	40000		7400	
Fotodokumentation Inköp av digitalkamera				2700
Personalkostnader	42000		42000	
Personalkostnader, administration mm		150000		300000
Totalt	150000	150000	150000	330000

3 Genomförda åtgärder

Inom projektet har en rad olika åtgärder genomförts, en del av dem har varit planerade i enlighet med projektbeskrivningen, medan andra har tillkommit under projekttidens gång.

Inhämta kunskap

Ett av arbetsgruppens åtaganden var att inhämta kunskap kring subkulturen runt klotter. Eftersom förkunskaperna inom gruppen inledningsvis var relativt olika så har tillvägagångssätten att tillförskansa sig adekvat kunskap sett olika ut. De olika metoder som använts är bland annat att tala med ungdomar som själva klottrar eller har klottrat samt tala med andra professionella som arbetar med frågan. Andra sätt har varit att se graffitifilmer och läsa graffititidningar, ta del av rapporter från Stockholms FoU-enhet (Knut Sundell) och från Brå samt att studera övrig forskning. Den forskning som har studerats kommer från skilda vetenskapliga områden, har olika frågeställningar och skilda teoretiska perspektiv. Arbetsgruppen har bland annat tagit del av en avhandling av Nancy MacDonald som ser graffiti utifrån ett etnografiskt perspektiv och en avhandling av David Shannon som ser på graffiti utifrån ett kriminologiskt perspektiv. Victoria Holmgrens D-uppsats ligger även till grund för gruppmedlemmarnas erhållande av kunskap.

Ett prioriterat område under hela projekttiden har varit att inhämta kunskap, vilket varit en nödvändighet för att projektet hela tiden ska utvecklas. Av denna anledning genomförde projektgruppen tre stycken studiebesök under det sista halvåret av projekttiden. Vi besökte Helsingfors, Örebro och Sollentuna. Ett syfte med att besöka dessa orter var att kunna ge idéer bl.a. till chefer om potentiella utvecklingsområden när det gäller stadsdelens fortsatta arbete kring klotter.

Förankring av projektet

En viktig del i projektets initiala skede har varit att medvetandegöra, inom stadsdelen, relevanta personer om projektet och dess planer. Genom chefen för fritidssektionen, informerades under hösten 2004 det lokala Brottsförebyggande rådet om projektet. De gav sitt stöd för projektet och de planerade åtgärderna som då presenterades.

Brommas kommunala skolor har varit en viktig del av projektet. Av denna anledning informerades även samtliga rektorer om projektet och dess förväntade arbetsområden i ett initialt skede. Detta skedde genom en muntlig presentation och ett skriftligt brev.

Det lokala Brottsförebyggande rådet fick under våren 2005 information om subkulturen runt klotter. Syftet med att ge rådet denna information var att arbetsgruppen ansåg det var av vikt att alla personer som kan påverka klotterarbetet i Bromma har en likvärdig kunskapsbas i ämnet. Strax efter detta informationstillfälle bjöds arbetsgruppen in till ett öppet nämndmöte för att där, återigen, informera om subkulturen runt klotter. Vid nämndmötet deltog lokala politiker, samtliga avdelningschefer inom förvaltningen och allmänheten som kommit till den öppna delen av nämndmötet.

Inledningsvis var vi av uppfattningen att den samsyn som rådde mellan relevanta aktörer inom Bromma, hade en positiv effekt för projektets fortskridande arbete. Under projekttidens gång har dock vår upplevelse förändrats. Den förankring vi upplevde att vi hade på ledningsnivå spelade inte någon roll när det gällde accessen till de olika verksamheterna. Vi kommer att återkomma till detta senare i rapporten

Informationsinsatsen

TAGaNERS huvudsyfte har varit att arbeta brottförebyggande med fokus på den sociala dimensionen. Redan innan projektet satte igång ansåg vi att det var nödvändigt med kunskap kring problematiken och att det var angeläget att så många som möjligt av stadsdelens ungdomsarbetare hade kunskap kring klotter och kulturen runt fenomenet. Vi kan idag konstatera att det har varit svårt att få ut informationen, men att den fyllt en funktion för de som har lärt sig mera om klotter, mera om detta i kapitel 5. Utifrån detta perspektiv så utformade vi ett informationsmaterial som vi sedan erbjudit en rad olika aktörer som på ett eller annat sätt kan ha nytta av information.

Det informationsmaterial som vi har tagit fram har vi valt att kalla för informationsinsatsen. Materialet kan kortfattat beskrivas som information kring subkulturen runt klotter/graffiti, vilka risker som är förknippade med att klottra, tidiga tecken på att en ungdom klottrar, varför man bör se klotter som en riskfaktor och att man på grund av detta bör uppmärksamma ungdomar som målar illegalt samt vilka man kan vända sig till inom stadsdelen om man är orolig för att en ungdom riskerar att fara illa.

Genomförda informationsinsatser

Målsättningen inom projektet var att alla ungdomsarbetare skulle ta del av informationen. Detta var något som dåvarande stadsdelsdirektör, politiker i lokala Brå samt avdelningschefen för utbildning och fritid ansåg vara av stor vikt.

Sedan hösten 2005 har en rad aktörer erbjudits en informationsinsats om subkulturen runt klotter. Inbjudan har gått ut till de kommunala skolorna, fritidsgårdarna, socialtjänstens Barn- & Ungdomsgrupp och Bromma närpolis. Inbjudan har skett via ett brev till berörda chefer och rektorer samt en muntlig inbjudan till skolorna via respektive skolas kontaktgruppsmöte. Då intresset från skolorna varit svagt har även representanter från arbetsgruppen för projektet deltagit vid ett rektorsmöte för att där marknadsföra insatsen.

Under projekttiden har insatsen genomförts på Abrahamsbergsskolan som är en av Brommas sex högstadieskolor. På skolan genomfördes informationsinsatsen för 46 lärare och 7 övriga med andra funktioner på skolan. Nya Elementar är ytterligare en skola i Bromma. Här genomförde projektgruppen informationsinsatsen vid två tillfällen för sammanlagt 53 personer. Vidare har följande grupper fått ta del av informationsinsatsen:

Socialtjänstens Barn- och ungdomsgrupp fick även de ta del av insatsen. Sammanlagt deltog 10 socialsekreterare vid informationstillfället.

Närpolisen deltog vid socialtjänstens informationstillfälle. Sex poliser från Bromma närpolisstation deltog.

Stockholms preventionssamordnare fick informationen som ett led i Stockholms Läns arbete med informationsfrågan. Syftet med detta tillfälle var dels att pröva informationsinsatsen, dels att pröva den utvärderingsblankett som projektgruppen utarbetat.

Personal vid Brommas fritidsgårdar fick vid två olika tillfällen ta del av insatsen. Sammanlagt deltog cirka 40 fritidsledare.

Utvalda pensionärer i Bromma har vid två tillfällen fått möjlighet att lyssna till vår klotterinformation, dels representanter från det lokala pensionärsrådet samt två

pensionärsföreningar (Bromma och Västerled). I samband med informationsinsatsen, diskuterades hur vi i framtiden kan tänkas samverka runt olika insatser mot skadegörelse.

Lärarkandidater från Lärarhögskolan, fick även ta del av vår information.

Stöd till föräldrar

När det gäller det förebyggande arbetet och tidiga insatser är givetvis samarbetet med föräldrar en viktig del. Genom projektet har vi erbjudit föräldrar, vars barn är aktiva klottrare eller vars barn man misstänker klottrar, information rörande subkulturen. Under projekttiden har vi arbetat utifrån tanken att de föräldrar som fått information om vilka risker som är förknippade med subkulturen har bättre förutsättningar att agera och fatta adekvata beslut rörande sina barn. En ytterligare anledning till insatsen har varit att man inte alltid tar risken med klotter på allvar, detta gäller såväl föräldrar, vars ungdomar klottrar, som professionella som möter problematiken. Kanske viktigaste av allt är att föräldrar får vetskap om vart de kan vända sig om de blir oroliga för sitt barn och upplever att de behöver stöd.

Intentionen har varit att olika aktörer som skolan och stadsdelens fritidsgårdar uppmuntras till att erbjuda föräldrar, vars ungdomar misstänkts för och/eller klottrar, informationsinsatsen. Om föräldrarna varit intresserade, har ett möte med någon representant från TAGaNER, initierats. Under projekttiden har arbetsgruppen deltagit vid två sådana tillfällen. Ett var vid en av stadsdelens skolor och det andra tillfället var på en fritidsgård. Vid båda tillfällena var det en grupp föräldrar som deltog.

En annan aktör för att nå föräldrar, vars ungdomar klottrar, är socialtjänsten. Under projekttiden har vi prövat en rad olika tillvägagångssätt för att arbeta med ungdomar som blir aktuella inom socialtjänsten för klotter. Det faktum att socialtjänsten, i form av den fältförlagda socialekreteraren, hela tiden varit representerat i arbetsgruppen, har underlättat implementering av projektet samt spridandet av den kunskap som vi har förvärvat. Den form som vi använt oss av mest är att erbjuda en skraddarsydd information till föräldrar vars ungdomar är aktuella på socialtjänsten och där klotter är en del av problematiken. Inom socialtjänsten genomförs en förhandsbedömning när en anmälan gällande skadegörelse inkommer. Inom ramen för denna erbjuder den handläggande socialekreterare föräldrarna att få en utförlig information om subkulturen kring graffiti. Vilka som sedan har deltagit vid informationen till föräldrarna har varierat, men det har oftast varit den handläggande socialekreterare och den fältförlagda socialekreteraren. Även om huvudsyftet har varit att delge föräldrarna information om farorna med klotter så har informationstillfället även inneburit ett tillfälle för föräldrarna att ställa frågor och samtala kring vad man kan göra för att stötta ungdomen så att klotret upphör.

Under projekttiden har vi sammanlagt genomfört sju informationer till föräldrar, vars ungdomar varit aktuella på socialtjänsten.

Informationsbroschyr

I ett tidigt skede av projektet bestämde sig arbetsgruppen för att skapa en broschyr. Broschyren har sedan delats ut i anslutning till samtliga informationsinsatser som hållits. Syftet med broschyren är att den som lyssnat till informationsinsatsen ska få den viktigaste informationen sammanfattad.

Eftersom samverkansgruppen mot klotter (se under rubrik ”samverkansgrupp mot klotter”), beslutat att göra en liknande broschyr som projekt TAGaNERs, och som även den skall användas i anslutning till muntlig information om subkulturen, har vi inom projektgruppen deltagit i framtagandet av denna.

Samarbete med andra professionella

Ett flertal kommuner och stadsdelar har hört av sig till projektet med frågor om metoder och arbetssätt när det gäller klotter. Under hela projekttiden har ett samarbete med olika aktörer pågått. Södermalms stadsdelförvaltning har haft ett liknande klotterförebyggande projekt, vilket gjorde att vi inledningsvis samarbetade mycket med dem.

Samverkansgruppen mot klotter

Den 23 februari 2005 fattade kommunfullmäktige i Stockholm beslut om att ge stadsledningskontoret i uppdrag att leda en samverkansgrupp mot klotter. Beslutet grundade sig på den så kallade klotterkommissionens rapport som såg ett behov av en samverkansgrupp, med en bred sammansättning, för att leda och samordna klotterarbetet mellan olika aktörer. Göran Månsson, dåvarande stadsdelsdirektör vid Kungholmens stadsdelförvaltning, utsågs till gruppens ordförande. Till projektledare utsågs Gunilla Arvor, som då arbetade vid stadsledningskontoret. Hon har mångårig erfarenhet av arbete med klotterfrågor.

Samverkansgruppens uppgift var bland annat att utreda ansvarsfrågan i samarbete med externa aktörer, bedriva systematisk omvärldsbevakning i frågan, leda ett metodutvecklingsarbete, utfärda rekommendationer till stadens verksamheter i klotterfrågan, ansvara för dokumentation av stadens arbete med klotter samt ansvara för samordningen gentemot externa aktörer. Medarbetarna i TAGaNER ombads att delta. Samverkansgruppen representeras i övrigt av fastighetsägarföreningar, socialtjänstförvaltningen, brottsförebyggande råd, SL, vaktbolag, banverket samt representanter från stadsdelförvaltningarna och polisen.

Den 13 juni 2005 hölls det första gemensamma mötet inom samverkansgruppen. Vi såg det som en viktig del i projektets utveckling att ingå i detta sammanhang. På mötet beslutade man att bilda fem stycken arbetsgrupper för att mer aktivt utveckla arbetet gällande klotter och annan liknande skadegörelse. De olika arbetsgrupperna avsåg att:

1. utarbeta metoder för att informera föräldrar och professionella om subkulturen runt klotter samt utveckla metoder att stödja föräldrar till klottrande ungdomar
2. arbeta med byggnadstekniska lösningar för att förebygga klotter/skadegörelse
3. utarbeta gemensamma saneringsprinciper
4. titta över hur färg distribueras samt en eventuell förändring av rådande lagstiftning
5. utarbeta en policy, som ska gälla för hela Stockholms län.

Projektets arbetsgrupp valde att delta på möten i samverkansgruppen samt aktivt delta i arbetet med grupp ett, informationsgruppen. Inom informationsgruppen har fokus varit att arbeta med TAGaNERs huvudfrågor. Detta har varit ett stort värde för projektets utveckling när det gäller främst informationsinsatsen. Projektet har inom informationsgruppen kunnat utveckla den kunskap som vi har haft intentionen att sprida, samt bidragit till att flera stadsdelar getts möjlighet att få information som kan vara av vikt när det gäller det klotterförebyggande arbetet.

Samverkansgruppen mot klotter har utarbetat en policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm stad. Policyn har varit ute på remiss och Bromma stadsdelförvaltning genom bl.a. TAGaNER har svarat på remissen (bilaga 2).

En av policyns punkter som TAGaNER föreslog är att:

”skol- och fritidspersonal, socialsekreterare, föreningsaktiva m.fl. ska kontinuerligt utbildas och informeras för att bli medvetna om subkulturen runt klotter och dess riskfaktorer.

Denna punkt är nu tagen inom policyn och innebär konkret att projektets informationsinsats skall genomföras över hela Stockholm. Då vi har varit med och skapat aktuell information blev vi tillfrågade av samverkansgruppens ordförande Göran Månsson om vi var intresserade att, tillsammans med projektledare Gunilla Arvor, genomföra informationsinsatsen utanför Bromma. Projektgruppen tackade ja till detta erbjudande som finansierades genom ”*Stockholm ren och vacker*”. Ett utskick med erbjudandet gick ut till samtliga stadsdelar inom Stockholm stad. Ännu har inget informationstillfälle ägt rum, men några stadsdelar har visat ett intresse. Bl.a. har TAGaNER tillsammans med Gunilla Arvor träffat Skarpnäcks lokala Brå, för att där diskutera syftet med erbjudandet.

Kommunfullmäktige fattade beslut om policyn i april 2007.

Samarbete med socialtjänsten

Arbetsgruppen har under hela projektiden uppfattat samarbetet med socialtjänsten som positivt. Projektet har varit väl förankrat och det har funnits ett gemensamt utbyte av erfarenheter när det gäller klotterproblematiken.

Arbetsgruppens representant från socialtjänsten arbetade till en början med alla ungdomar som blev aktuella för klotter. Detta har emellertid ändrats och under projektiden har olika tillvägagångssätt prövats.

Det som vi inom projektet anser av största vikt är att man inom socialtjänsten ser klotter som en ”riskindikator” som måste tas på allvar och att det finns en kunskap kring kulturen samt de risker som är förknippade med denna. Konkret innebär det att projektet har bidraget med kunskap samt varit en del av handläggningen av ungdomar som blivit aktuella på socialtjänsten för klotter.

”Bromma Fame”

I Bromma finns en stor mur på Tornväktargränd som ungdomarna kallar ”Bromma Fame”. Vid denna mur har det under år 2005 samlats tusentals ungdomar för att, som de uppfattar det, måla laglig graffiti. Varje vecka har det klottras cirka 40 till 50 nya målningar. Det är inte, och har inte, varit lagligt att måla på denna mur, men ansvariga för väggen har tidigare valt att inte agera. Genom projektets arbete har problemen med denna mur uppmärksammats och åtgärdats. Idag är förbudsskylar uppsatta och området är övervakat, vilket har lett till att muren idag oftast är ”fri” från klotter. Att vi haft detta så kallade ”Fame” i Bromma har resulterat i att stora delar av Stockholms klottrare regelbundet besökt stadsdelen, och att en del av dem har på väg till och från muren även klottrat på andra platser. Vi misstänker att platsen tidigare har fungerat som en form av tillhåll för nyrekrytering.

Kulturskolan

I samband med att projektet startade så inleddes ytterligare ett ”graffitirelaterat” projekt i Bromma. Kulturskolan inledde ett graffitiprojekt som syftade till att erbjuda graffitiintresserade ungdomar ett lagligt alternativ i form kursverksamhet samt en skolgård som kunde liknas vid en laglig vägg.

Kulturskolan tog i ett tidigt skede kontakt med representanter från projektgruppen med ambitionen att inleda ett samarbete. Av olika anledningar var vi inom stadsdelen till en början, negativa till Kulturskolans projekt och sade nej till ett samarbete. Vi blev även ombedda att svara på en remiss kring Kulturskolans projekt, där vi uttryckte en stark oro kring projektet (bilaga 3).

Vi har dock inom projektet reviderat vår inställning till ett samarbete med Kulturskolan. Anledningarna till detta är flera men en av de viktigaste är att den ”lagliga vägg” som till en början var aktuell, inte blev av.

TAGaNER har haft upprepade möten och kontakt med Kulturskolans Peter Tucker under sista året av projektet. Tillsammans utvecklade vi principerna för ett fortsatt samarbete som främst syftade till ett adekvat samarbete när det gäller de ungdomar som kulturskolan kommer i kontakt med och blir oroliga för. Tanken var att Kulturskolan vid behov kunde fungera som en kontaktlänk mellan ungdomens föräldrar och socialtjänsten.

Inom TAGaNER såg vi en stor potential i det arbete som kulturskolan inlett. Vi hade inom projektet en förhoppning om att inom en snar framtid kunna hänvisa ungdomar med ett graffiti intresse till verksamheten. Detta med tryggheten att det var en professionell verksamhet där ungdomarna skulle utvecklas positivt, och om inte, skulle ledarna reagera. Innan samarbetet startade, ville vi även att Kulturskolan kunde garantera att man inte använde sig av aktiva klottrare som ledare.

När den här rapporten sammanställs så har kulturskolan inte längre någon graffiti-verksamhet.

Fotodokumentation

Under projekttiden har ett utvalt område i Bromma fotograferats ungefär var fjärde månad, med samma motiv vid varje tillfälle. Området har innehållit miljöer med bl.a. en tunnelbanestation, ett bostadsområde med flerfamiljshus och butiker samt skol- och parkområde. Totalt har sex omgångar om vardera 150 stycken objekt, fotograferats. Mer om dokumentationen i kapitel 5.

Elevenkäter

Under hösten 2004 och 2006 genomfördes enkätundersökningar rörande klotter bland elever i år 7, 8 och 9 i Bromma. Urvalet omfattande vid båda tillfällena ca 600 elever, med en jämn fördelningen mellan pojkar och flickor. Urvalet var 25 procent av antalet elever i de utvalda årskurserna.

Syftet med undersökningen var att kartlägga ungdomars attityder och erfarenheter kring klotter. Frågorna handlade dels om de hade klottrat på en yta där de inte får, i så fall var samt deras inställning till klotter såsom, om det är fult/snyggt, att klotter skapar otrygghet, är skrämmande och om klotter är graffiti eller tvärtom (bilaga 4). Stora delar av studien redovisas i kapitel 5.

Kartläggning av lokala näringsidkare

Under hösten 2005 påbörjades en kartläggning av lokala näringsidkare i Bromma. Syftet var att få en uppfattning om hur färg distribueras och säljs inom stadsdelen men även att påbörja en dialog med handeln. Dessutom ville vi se om de hade behov av stöd när det gäller klotterrelaterade problem. Tanken var att vi förutom själva kartläggningen av färg skulle kunna ge butikerna en kortfattad information om subkulturen runt klotter, om vikten att förvara färg under uppsikt eller bakom lås. För att få likvärdig information om varje butik utarbetades en blankett som fylldes i vid besöken (bilaga 5). I anslutning till besöken delades ett informationsblad ut, som innehöll en kort information om projektet, risker med att klottra, att det inte är ovanligt att klottrare snattar färg samt vad butiken vinner på att förvara färgen på ett säkert sätt och aktuella telefonnummer till polisen.

Vi besökte 37 butiker som kunde tänkas sälja färg eller andra klotterrelaterade produkter. Butikerna bestod av bensinstationer, mat- och tobaksbutiker, bilrelaterade försäljningsställen och tapet- och färgbutiker. Ungefär hälften av butikerna sålde de aktuella varorna och hade varorna under direkt uppsikt eller inlåsta. Inga butiker i Bromma upplevde något bekymmer, gällande aktuella varor. Det rapporterades inget svinn på färg eller att det särskilt var ungdomar som efterfrågade färg.

Kartläggning av Brommas kommunala skolor

För att få en uppfattning om hur respektive "6-9:e-skola" arbetar med klotterproblematiken avsåg projektgruppen genomföra en kartläggning av de kommunala skolorna. Kontakt togs med samtliga 6-9 skolor, där vi bad om ett samtal kring klotter med skolans rektor. Vi avsåg även marknadsföra informationsinsatsen då intresset, från skolorna, hitintills varit svagt.

Kartläggning gjordes på två av sex skolor, trots upprepade försök att få träffa samtliga rektorer. Kartläggningen som ägde rum på Abrahamsbergskolan och på Nya Elementar, gav en god inblick hur skolans ser på klotterproblematiken specifikt samt brottsförebyggande arbete i stort. Kartläggningen bidrog även till att projektgruppen fick en ökad förståelse för hur vi på ett adekvat sätt kunde stötta skolornas förebyggande arbete.

Klotterpärm

Projektgruppen har tagit fram en pärm som kommer att delas ut till stadsdelens grundskolor och fritidsgårdar.

Syftet med pärmen är att presentera tydliga och enkla förfaringssätt, till verksamheternas personal, som de kan använda sig av vid upptäckt av klotter. Pärmen syftar även till att öka kunskapen kring de risker som är förknippade med att klottra samt ge personalen verktyg att arbeta med problematiken.

Som en del av klotterpärmen finns en, av projektgruppen, skräddarsydd polisanmälan.

4 Resultat av planerade åtaganden

I detta kapitel har vi valt att gå igenom varje, enligt ansökan och i delrapporten, planerade åtagande. Vi kommer att fokusera på om det har varit möjligt att genomföra åtagandena och om inte, vilka svårigheter vi stött på.

I ett tidigt skede av projektet lade vi ner mycket tid på att förankra projektet inom de egna organisationerna och uppfattade att vi lyckades bra med detta. Vi fick ledande tjänstemän samt politiker att tycka att projektet hade en stor funktion att fylla. Detta ledde till att vi inledningsvis var av åsikten att den samsyn som har rått mellan relevanta aktörer inom Bromma skulle innebära en positiv effekt för projektets fortskridande arbete. Detta antagande ledde till att vi satsade brett med förvisningen om att vi skulle lyckas på flera fronter. Efter halva projekttiden upplevde vi att vi inte kom längre och att flertalet, för oss, viktiga arenor var stängda. Istället för att bli fastlåsta valde vi att söka andra vägar för vårt arbete. Vi har dock inte helt kunna lämna frustrationen över att vi hade en, enligt alla, bra ide för att arbeta med klotterproblematiken men av någon anledning inte kom längre.

Bilda en arbetsgrupp/nätverksgrupp

Ett åtagande var att *”bilda en arbetsgrupp eller nätverksgrupp som en undergrupp till vårt lokala Brå, bestående av närpolisen, socialtjänsten, fältare, representanter från fritidsektionen och eventuellt lokala väktare”*.

När det gäller detta åtagande var det en realitet innan projektet inleddes. Inledningsvis prioriterade vi inom projektet att få så många verksamheter som möjligt representerade inom projektgruppen. Socialtjänsten, närpolisen och representanter från fritidsektionen var med från början. Tillsammans försökte vi även få med representanter från Bromma stadsdelsförvaltnings avdelning för teknik och miljö. Detta för att möjliggöra ett så heltäckande arbete som möjligt. Vi bjöd in avdelningen till ett antal möten men de valde att de inte delta. I mars 2006 fick vi till stånd ett möte med avdelningschefen, av detta möte framkom att avdelningen inte hade resurser att delta i ett klotterförebyggande arbete samt att stadsdelen inte kunde prioritera klottersanering. Vi har under hela projektet upplevt det som en stor brist att inte kunna arbeta med saneringsfrågor. Initialt var det även meningen att lokala väktare skulle delta i projektgruppen. De bjöds in till flertalet möten men uteblev.

Projektgruppen har träffats regelbundet under hela projekttiden, i genomsnitt en gång i månaden. Inledningsvis ägnades sammankomsterna till att arbeta med informationsinsatsen. När detta arbete var klart ägnades mötena till planering samt uppföljning av olika arbetsområden.

Utarbeta arbetsmetoder för att hjälpa aktiva klottrare

Ett annat åtagande var att *"utarbeta arbetsmetoder för att hjälpa aktiva klottrare att upphöra med den illegala verksamheten"*.

Ett viktigt syfte med projektet var att möta ungdomar som klottrade och inte kunde sluta. I takt med att vi lärt oss mer om problematiken och att ansatsen hela tiden varit av förebyggande karaktär, har fokus mestadels legat på att sprida information. Då vi även lärt oss mera och mera om den subkultur som finns kring graffiti och det faktum att vi sett möjligheterna att uppmärksamma ungdomar innan han/hon blir en del av subkulturen har ytterligare bidragit till att vi har prioriterat arbetet med tidiga tecken och tidiga interventioner i form av exempelvis föräldrasamtal.

Under projektet har vi prövat en rad olika arbetssätt när det gäller aktuellt åtagande. I den delrapport som vi skrev i slutet av 2005 går att läsa *"Arbetsgruppen har enligt projektansökan åtagit sig att utarbeta metoder för att stödja aktiva klottrare inom stadsdelen. I samarbete med Södermalm stadsdelsförvaltning diskuteras olika alternativ och tillvägagångssätt. För att få ytterligare perspektiv på hur man kan påverka aktiva klottrare att upphöra med den illegala verksamheten har möten ägt rum med tunnelbanepoliserna, CSG (Commuter Security Group) och före detta klottrare. Inom samverkansgruppens "informationsgrupp" har man beslutat sig att under det kommande året titta över denna fråga. Vi finner det därför naturligt att projekt TAGaNERs arbete kring frågan fortskrider inom ramen för denna samverkansgrupp"*.

Inom samverkansgruppen har inget arbete gällande ovanstående fortgått. En anledning till detta är att det rått en samsyn kring att ungdomar som klottrar inte är en homogen grupp på vilket man kan applicera en viss behandlingsinsats. Problembilden i den aktuella gruppen varierar, vissa kan behöva stöd när det exempelvis gäller relationen inom familjen medan en annan ungdom kan behöva behandling för ett narkotikamissbruk. Fokus har istället legat på att bidra till att man vid socialtjänsten gör enskilda, noggranna bedömningar i hopp att finna adekvata insatser för den enskilda individen.

En av de erfarenheter som vi har gjort är att det är viktigt att utredaren som gör bedömningen på socialtjänsten har goda kunskaper om vilka risker som en ungdom som klottrar kan utsätta sig för. Det är viktigt att man försöker ta reda på om ungdomen utsätter sig för de risker som är vanliga i subkulturen runt klotter och/eller om ungdomen har riskbeteenden utöver dessa.

Utforma ett informationsmaterial riktat till föräldrar och ungdomsarbetare

Ovanstående åtagande är det som vi har lagt ner mest tid på och, enligt oss själva kommit längst med. Hur vi har tänkt när det gäller informationsarbetet är redovisat tidigare i rapporten. Under den här rubriken är intentionen att redovisa svårigheter som vi har upplevt under genomförandet.

Vi har under hela projektet sett skolorna som en mycket viktig samarbetsaktör då det är av vikt att personalen har kunskap kring graffiti och riskerna kring fenomenet för att kunna agera så tidigt som möjligt. Av denna anledning är det en stor besvikelse att vi inte kom ut till fler än två av sex skolor. Vi har under hela projekttiden trott att vi skulle nå ut till flera skolor. Anledningen till detta är att vi har fått besked från såväl stadsdelsdirektör som chefen för de kommunala skolorna att detta arbete är av vikt och därför ska prioriteras på samtliga kommunala 6-9 skolor. Därför har vi hela tiden försökt att komma in i skolorna och inte ändrat strategi och målsättning när vi stött på hinder.

Vi kan idag konstatera att vi misslyckats med att komma ut till så många skolor som vi önskat. Vi har försökt ta reda på varför men har inte fått några svar från skolorna. Vi kan endast spekulera kring anledningarna. Vi tror att det kan handla om att skolorna inte har prioriterat aktuell information, då det är många som vill in i skolan och sprida information, att skolorna har svårt att se vinsterna med en fördjupad kunskap kring graffiti samt att skolorna inte upplever att de har problem med graffiti och att eleverna klottrar. Det som kan styrka det sistnämnda är det faktum att de två skolor som tackat ja till erbjudandet upplevt att de har haft stora problem med graffiti. Det finns dock ingenting som tyder på att de haft större problem än övriga skolor utan att de tagit problemen på större allvar och haft en vilja att förändra situationen.

Handlingsplaner till skolorna

Ett annat viktigt åtagande var att arbetsgruppen skulle vara skolorna behjälpliga vad gäller handlingsplaner rörande klotter och dess sanering. Intentionen var att den kartläggning som vi hade som målsättning att genomföra, skulle påvisa hur vi inom projektet på bästa sätt kunde vara skolorna behjälpliga. Då intresset för att delta i en kartläggning var svagt från skolorna, så beslutade vi att ta fram ett material som kunde vara av nytta till skolorna, men inte anpassade efter varje enskild skola. Detta resulterade i "klotterpärmen" som vi skrivit om under avsnittet *genomförda åtgärder*.

Kartläggning av klottersituationen i Bromma

Arbetsgruppen åtog sig även att utarbeta metoder för att kartlägga den faktiska klottersituationen i Bromma. Tanken var att bland annat inhämta statistik från polisen och socialtjänsten och sedan analysera detta. Vidare planerades en fotodokumentation som sedermera skulle analyseras och följs upp kvartalsvis.

När det gäller ovanstående så har vi genomfört det.

Analys och diskussion kring planerade och genomförda insatser

När man går tillbaka och gör en analys av genomförda insatser och val som vi har gjort under projekttiden så är det klart att man önskar att man kunde ha vissa val ogjorda. Det har dock varit tydligt för oss under hela projekttiden att det vi har gjort kan ha haft en brottsförebyggande effekt.

Vi ser vårt projekt som brottsförebyggande när det gäller ett flertal aspekter som alla utgår från grundmålsättningen för hela projektet nämligen att *utveckla metoder för att så tidigt som möjligt hitta barn och ungdomar som riskerar att fara illa*.

Genom att tidigt uppmärksamma och erbjuda adekvata insatser till de ungdomar och familjer som har behov så är det vår övertygelse om att inte bara det illegala målandet skulle minska utan att även en stor mängd andra brott skulle minska i omfattning.

Anledningen till detta antagande är bl.a. Knut Sundells forskning som visar på att ungdomar som har klottrat minst en gång är överrepresenterade när det gäller alla typer av kriminalitet samt i betydligt högre utsträckning är högkonsumenter av alkohol (Sundell m.fl. 2002). Vi vet sedan tidigare att det finns ett samband mellan alkohol och begångna brott samt utsatthet för brott.

Projektgruppen har under hela projekttiden jobbat utifrån antagandet att klotterproblematiken är någonting som syns och att det därför finns möjligheter att uppmärksamma de ungdomar som målar illegalt. Genom att uppmärksamma dessa, erbjuda information till deras föräldrar samt göra adekvata utredningar när socialtjänsten bedömer att oro föreligger anser vi att möjligheten

att i ett betydligt tidigare skeende hitta de ungdomar som skulle kunna begå en stor mängd av ungdomsbrotten i Bromma än vad som hade varit möjligt om man inte sett riskerna som är förknippade med klotter. David Shannons forskning visar att ca 29 % av de ungdomar som klottrar är kriminella ungdomar. Dessa ungdomar hade begått flera andra brott vid sidan av några enstaka klotterrelaterade brott och deras brott tenderade att bli grövre över tid. Den aktuella gruppen hade allvarliga sociala problem.

Det är angeläget att påpeka att TAGaNER aldrig arbetat efter tesen att alla som är intresserade av graffiti är kriminella eller att alla som någon gång har klottrat har multiproblematik. Vi har endast konstaterat att det är värt att göra en aktiv och medveten bedömning i varje enskilt ärende och att det kan, ur ett brottförebyggande perspektiv, vara värdefullt att föräldrar får en kunskap om vad graffiti egentligen handlar om.

5 Utvärdering, analys och diskussion

Att mäta effekterna av det man gör är av största vikt i alla former av projekt och verksamheter. Genom olika former av mätningar är ambitionen att man skall kunna säga om en specifik insats har haft önskad effekt eller inte.

När vi inom projektgruppen bestämde att vi skulle arbeta med klotter och sökte pengar för detta så funderade vi även över hur vi skulle kunna mäta resultatet av det vi gjorde. Vi hade höga ambitioner när det gällde utvärdering av projekt då det kändes viktigt att verkligen veta om våra idéer, som vi trodde stenhårt på och kände ett jätteengagemang för, faktisk var till hjälp för Brommas ungdomar och deras familjer.

Att arbeta förebyggande uppfattas ofta som positivt och värdefullt. Att kunna säga att man arbetar med att förhindra problem och att människor far illa upplevs givetvis som positivt och angeläget. Det preventiva arbetet har dock alltid upplevs som svårt att utvärdera. Hur utvärderar man vikten av att en 17 åring berättar för sina föräldrar att hon tycker att det är jobbigt hemma? Eller att 14 åringen ringer till fältassistenten när hon är orolig för en kompis? Trots svårigheterna så är det givetvis en ambition att visa på vikten av det arbete som man lägger ner.

På senare år har det kommit en mängd preventionsforskning. Fokus inom forskningen har varit risk- och skyddsfaktorer. Inom aktuell forskning har det i vissa sammanhang även visats på att mycket av det förebyggande arbete som man gör i landets kommuner är verkningslöst och ibland t.o.m. kontraproduktivt, att det skapar problem istället för motverkar dem. Av denna anledning så upplevde vi inom projektgruppen en väldigt stark vilja att utvärdera det vi skulle göra. Att vi skulle försöka visa på att det som vi gör är positivt och fyller en betydelsefull funktion i det brottsförebyggande arbetet.

Vi kan idag konstatera att vi inte haft tillräckligt bra metoder för att kunna göra en adekvat utvärdering av projektets brottsförebyggande effekter. Under den här rubriken har vi valt att redovisa vilka metoder vi har använt för att försöka mäta projektet, vilka resultat som har framkommit samt föra ett resonemang kring dessa.

Statistik

Statistik från polisen

Vi har gjort en sammanställning av statistik från Bromma närpolis över klotterrelaterade brott. Sammanställningen har delats upp i två kategorier. Första kategorin är klotterrelaterade brott med en misstänkt gärningsman boende i Bromma medan den andra kategorin är antalet anmälningar gällande klotter eller liknande skadegörelse inom Bromma.

Idag är vi dock tveksamma till att denna statistik verkligen mäter det vi avser mäta. Antalet polisanmälningar på klotter i allmänhet, utan någon misstänkt gärningsman, kan eventuellt ge en viss indikation om klottrets omfattning. Men det handlar även om allmänhetens, kommunens och de privata aktörernas benägenhet att anmäla. Vår uppfattning är att allmänheten hör av sig i mycket högre utsträckning om någon klottrar på deras egendom än om det klottras på exempelvis ett elskåp, en busskur, en mur eller en parkbänk. I det senare fallet tror vi att det ser väldigt olika ut när det gäller kommunens och privata aktörernas benägenhet att anmäla. En del anmäler i samband med sanering medan andra bara sanerar. Alternativet att titta på antalet polisanmälningar gällande klotter med en misstänkt gärningsman anser vi osäkert. Denna statistik är i vår mening starkt sammankopplat med vilka resurser polisen och väktare avsätter i området snarare än hur många som faktiskt klottrar.

Sammanställningen över klotteranmälningar mellan 2004-2006, avseende ungdomar under 18 år:

	2004	2005	2006
Antal anmälningar	289	261	272
Kända gärningsmän	19	33	41
varav boende i Bromma	5	6	8

Statistik från SISAB

Skolfastigheter i Stockholm AB är fastighetsförvaltare för stadens skol- och förskolebyggnader. SISAB ansvarar och åtgärdar skadegörelse utvändigt på skolområdet, medan varje verksamhet själva ansvarar för det invändiga. Som samarbetspartner finns Svensk Bevakningstjänst som har till uppgift att bevaka stadsdelens grundskolor på helger och kvällar.

De största utgifterna för den yttre skadegörelsen på stadens skolor är glaskross och klotter. SISABs kostnader, för detta i Bromma från år 2004 till 2006, har ökat med mellan 40-50%. Totalkostnaden för skadegörelsen på grundskolorna i Bromma uppgår för år 2006 till 850 000 kronor.

Skadegörelsen på skolorna är fortsatt ett stort problem och varje år investeras stora belopp i skadeförebyggande åtgärder. SISAB följer noga utvecklingen på detta område, för att sträva efter att motverka och minska skadegörelsen och istället värna om tryggheten i skolmiljön.

Statistik från Socialtjänsten

Inom Stockholm stads dokumentationssystem Paraplysystemet, används begreppet inkommen information för de uppgifter om barn och ungdomar som kommer till socialtjänstens kännedom. Informationen kan komma i form av en anmälan, en ansökan eller en remiss. Uppgifter samlas in om bland annat hur många anmälningar och ansökningar som kommit till stadsdelarna, vem som kommit med informationen och vad som ligger till grund för den. För att få en inblick i hur situationen är rörande klotter har vi studerat den inkommande informationen socialtjänsten fått in under år 2002, 2004, 2005 och 2006.

År 2002 visade det sig att det under året inkommit 201 anmälningar gällande ungdomar mellan 12 och 20 år. 15 stycken av anmälningarna rörde klotter. Klotter var den kategori som tillsammans med snatteri var det vanligast förekommande brottet bland ungdomarna. År 2004 visade det sig att det under året inkommit 265 anmälningar gällande ungdomar mellan 11 och 20 år varav 3 stycken gällde klotter. Under år 2005 inkom det 276 anmälningar gällande ungdomar mellan 11 och 20 år varav 12 gällde klotter. Under 2006 inkom det 331 stycken anmälningar varav 8 gällde klotter.

Hur denna statistik bör tolkas och huruvida den säger något om projekt TAGaNERs resultat, går att diskutera. Eftersom antalet inkomna ärenden till socialtjänsten gällande klotter främst kommer från polisen så anser vi att det inte ger en adekvat information om klottrats omfattning utan, som tidigare nämnts, snarare om polisens arbete och resurser.

Enkäter

Elevenkäter

Under hösten 2004 och 2006 genomförde projektet en enkätundersökning rörande klotter bland elever i år 7, 8 och 9 i Bromma. Urvalet omfattade vid båda tillfällena ca 600 elever och med en jämn fördelning mellan pojkar och flickor. Urvalet representerar 25 procent av det totala elevunderlaget i de aktuella årskurserna.

Syftet med undersökningen var att kartlägga ungdomars erfarenheter och attityder kring klotter samt även kunna se eventuella förändringar över projekttiden.

Frågeställningarna som vi ville ha belysta var bl.a. om eleverna någon gång klottrat på en yta som de inte fick och i så fall var? Samt elevernas inställning till klotter i stort t.ex. om klotter skapar otrygghet och/eller upplevs som skrämmande av eleverna?

Redovisning av undersökningen

Vi har valt att redovisa delar av undersökningen. För den som vill ta del av den totala undersökningen och bl.a. titta på skillnaderna mellan olika årskurser bifogas en sammanställning av undersökningen (bilaga 6).

Har du någon gång klottrat på en yta där du inte får?			
år 2004	TOTALT	<i>pojkar</i>	<i>flickor</i>
<i>nej</i>	89%	92%	86%
<i>ja</i>	11%	8%	14%
år 2006			
<i>nej</i>	58%	57%	60%
<i>ja</i>	42%	43%	40%

Enligt ovanstående tabell så har andelen ungdomar som någon gång klottrat, ökat med över 30 procent på två år, vilket inte upplevs sannolikt. När vi tittar närmare på materialet från 2006 så kan vi konstatera att flera elever som har skrivit att de klottrat, har uppgett att klottret varit på skolbänkar och/eller att det endast varit med blyerts. Enkäten har vid båda tillfällena varit utformade likadant men när vi analyserat förfaringssättet vid respektive undersökningstillfälle, så har det framkommit att det fanns personal närvarande, som kunde svara på elevernas frågor i klassrummet vid första undersökningstillfället och inte vid det andra tillfället. Vår bedömning är att detta kan ha spelat en stor roll i vilka svar som vi har fått.

På vad har ungdomarna klottrat av dem som uppgett att de har klottrat?

HUSFASAD				VÄGSKYLTV/ANSLAGSTAVLA			
år 2004	totalt	pojkar	flickor	år 2004	totalt	pojkar	flickor
<i>ingen gång</i>	72%	68%	74%	<i>ingen gång</i>	69%	56%	77%
<i>1 gång</i>	19%	24%	15%	<i>1 gång</i>	14%	16%	13%
<i>2-3 ggr</i>	6%	4%	8%	<i>2-3 ggr</i>	8%	12%	5%
<i>4-10 ggr</i>	0%	0%	0%	<i>4-10 ggr</i>	6%	12%	3%
<i>>10 ggr</i>	3%	4%	3%	<i>>10 ggr</i>	3%	4%	3%
år 2006				år 2006			
<i>ingen gång</i>	80%	75%	85%	<i>ingen gång</i>	68%	61%	76%
<i>1 gång</i>	7%	6%	7%	<i>1 gång</i>	8%	9%	6%
<i>2-3 ggr</i>	4%	5%	3%	<i>2-3 ggr</i>	8%	8%	7%
<i>4-10 ggr</i>	2%	4%	1%	<i>4-10 ggr</i>	8%	13%	3%
<i>>10 ggr</i>	7%	10%	4%	<i>>10 ggr</i>	8%	9%	7%

TUNNELBANAN				MUR			
år 2004	totalt	pojkar	flickor	år 2004	totalt	pojkar	flickor
<i>ingen gång</i>	75%	68%	79%	<i>ingen gång</i>	70%	52%	82%
<i>1 gång</i>	9%	12%	8%	<i>1 gång</i>	13%	20%	8%
<i>2-3 ggr</i>	6%	4%	8%	<i>2-3 ggr</i>	9%	20%	3%
<i>4-10 ggr</i>	5%	8%	3%	<i>4-10 ggr</i>	3%	0%	5%
<i>>10 ggr</i>	5%	8%	3%	<i>>10 ggr</i>	5%	8%	3%
år 2006				år 2006			
<i>ingen gång</i>	84%	79%	91%	<i>ingen gång</i>	84%	77%	93%
<i>1 gång</i>	5%	8%	2%	<i>1 gång</i>	2%	2%	1%
<i>2-3 ggr</i>	2%	2%	3%	<i>2-3 ggr</i>	2%	3%	0%
<i>4-10 ggr</i>	2%	3%	1%	<i>4-10 ggr</i>	5%	7%	2%
<i>>10 ggr</i>	6%	9%	4%	<i>>10 ggr</i>	7%	10%	4%

ELSKÅP				PARKBÄNK			
år 2004	totalt	pojkar	flickor	år 2004	totalt	pojkar	flickor
<i>ingen gång</i>	72%	60%	80%	<i>ingen gång</i>	52%	44%	56%
<i>1 gång</i>	14%	16%	13%	<i>1 gång</i>	16%	12%	18%
<i>2-3 ggr</i>	11%	20%	5%	<i>2-3 ggr</i>	22%	28%	18%
<i>4-10 ggr</i>	0%	0%	0%	<i>4-10 ggr</i>	6%	12%	3%
<i>>10 ggr</i>	3%	4%	3%	<i>>10 ggr</i>	5%	4%	5%
år 2006				år 2006			
<i>ingen gång</i>	79%	70%	90%	<i>ingen gång</i>	60%	60%	63%
<i>1 gång</i>	6%	9%	2%	<i>1 gång</i>	11%	8%	14%
<i>2-3 ggr</i>	5%	7%	3%	<i>2-3 ggr</i>	12%	13%	12%
<i>4-10 ggr</i>	4%	5%	2%	<i>4-10 ggr</i>	6%	6%	4%
<i>>10 ggr</i>	6%	9%	3%	<i>>10 ggr</i>	10%	13%	7%

Inom gruppen som uppger att de har klottrat mer än tio gånger har andelen tillfällen de klottrat på olika objekt ökat inom alla kategorier. Vi kan även konstatera att det vid båda undersökningstillfällena så är det är killar som klottrar mest och att skillnaderna mellan könen är bestående över tid.

Vid en första titt på det redovisade materialet kan man som projektdeltagare bli nedstämd och tycka att detta är ytterliggare en mätning som visar på ett misslyckat resultat. De som klottrar mycket har ökat i omfattning. Men om vi vänder på resonemanget och tittar på andelen ungdomar som uppger att de aldrig har klottrat så visar siffrorna på ett annat mönster. Enligt vår undersökning så är det betydligt fler ungdomar som 2006 uppger att de aldrig har klottat. Om man tittar på samtliga kategorier så är det i genomsnitt 7,5 procent färre elever som någon gång har klottrat på aktuella objekt. Minskningen gäller samtliga objekt förutom vägs skylt/ anslagstavla.

Vilka slutsatser kan man då dra av denna minskning? En är givetvis att det är positivt med en så pass stor minskning när det gäller andelen ungdomar som någon gång har klottrat på aktuella objekt. En tolkning är att det skett en relativt stor minskning av de ungdomar som klottrar men att de som klottrar gör det i en betydligt högre utsträckning. Vi tolkar materialet att det idag är ett större normbrott att klottra på något av de aktuella objekten (förutom vägs skylt/ anslagstavla). Utifrån detta resonemang är det idag en ännu tydligare signal att man bör känna oro för om en ungdom som har klottrat på en mur 2006, än 2004. Det är ur 2006 års undersökning, en betydligt större andel av de ungdomar som klottar en gång, som kommer att göra det mera frekvent. Utifrån detta så finns det idag en större anledning att göra en noggrann bedömning av situationen för den ungdom som någon gång har klottrat på ett ställe där man inte får göra det.

När vi analyserar på vilka objekt som ungdomarna uppger att de klottrar på, så gör vi det med en del fördomar. Bl.a. så *tror* vi att det finns en rangordning när det gäller vilka objekt som man i första hand klottrar på och att det blir mer och mer avancerat.

Enligt detta antagande så kan vi konstatera om en ungdom som är intresserad av graffiti börjar skissa i en anteckningsbok för att sedan gå över till läroboken. Nästa steg, för den som vill måla illegalt, kan vara att måla sin "tag" på väggen till eller hem från skolan på exempelvis vägskylten, elskåpet eller parkbänken. Nästa steg i det normbrytande beteendet kan t.ex. vara att "taga" på tunnelbanan (om man bor i Stockholm) eller måla en "piece" på en mur. Enligt vårt antagande bör man se det som ett allvarigare tecken om man klottrar på en husfasad, tunnelbanan eller på en mur.

Vilka objekt klottrar då ungdomarna på enligt vår studie? Om vi tittar på 2006 års resultat är det vanligast att ungdomarna som någon gång har klottrat, har gjort det på parkbänk. Det objekt som kommer efter parkbänkar i frekvens är vägskylt/anslagstavla. När det gäller dessa två kategorier så bör vi ställa oss frågan om det är graffiti/klotter det handlar om. Då vi var otydliga med vad vi efterfrågade (se ovan) så kan vi inte vara säkra på detta. Ett antagande är dock att det är långt ifrån alla som uppger att de har klottrat på aktuella objekt som är intresserade av graffiti. Det kan lika gärna vara klotter som t.ex. *björken hjärta gnaget* eller *AIK rules*, som framgår av klotret.

Avseende de resterande objekten är det en mindre andel ungdomar som klottrat på dessa. Rangordningen mellan dessa är att ca 20 procent uppger att de har klottrat på elskåp och/eller husfasad och att 16 procent uppger att de någon gång har klottrat i tunnelbanan och/eller på en mur (2006). Utifrån dessa siffror kan vi konstatera att det är ett betydligt färre antal ungdomar som tar steget att klottra på dessa objekt och att det därför kan ses som ett mer omfattande normbrott än att klottra på t.ex. en parkbänk. Vi kan även göra antagandet att man i den här gruppen, hittar de ungdomar som är intresserade av att måla illegalt.

Ungdomarnas inställning och upplevelse till klotter

DET ÄR FULT MED KLOTTER		DET ÄR FEL ATT KLOTTRA PÅ FASTIGHETER	
<i>år 2004</i>	<i>totalt</i>	<i>år 2004</i>	<i>totalt</i>
<i>stämmer precis</i>	47%	<i>stämmer precis</i>	75%
<i>stämmer ganska bra</i>	22%	<i>stämmer ganska bra</i>	11%
<i>stämmer inte särskilt bra</i>	17%	<i>stämmer inte särskilt bra</i>	5%
<i>stämmer inte alls</i>	14%	<i>stämmer inte alls</i>	9%
<i>år 2006</i>		<i>år 2006</i>	
<i>stämmer precis</i>	42%	<i>stämmer precis</i>	81%
<i>stämmer ganska bra</i>	33%	<i>stämmer ganska bra</i>	12%
<i>stämmer inte särskilt bra</i>	16%	<i>stämmer inte särskilt bra</i>	2%
<i>stämmer inte alls</i>	9%	<i>stämmer inte alls</i>	5%

MILJÖER MED MYCKET KLOTTER KÄNNS SKRÄMMANDE		KLOTTER SKAPAR OTRYGGHET	
år 2004	totalt	år 2004	totalt
<i>stämmer precis</i>	35%	<i>stämmer precis</i>	36%
<i>stämmer ganska bra</i>	20%	<i>stämmer ganska bra</i>	22%
<i>stämmer inte särskilt bra</i>	23%	<i>stämmer inte särskilt bra</i>	18%
<i>stämmer inte alls</i>	23%	<i>stämmer inte alls</i>	23%
år 2006		år 2006	
<i>stämmer precis</i>	18%	<i>stämmer precis</i>	15%
<i>stämmer ganska bra</i>	30%	<i>stämmer ganska bra</i>	31%
<i>stämmer inte särskilt bra</i>	29%	<i>stämmer inte särskilt bra</i>	31%
<i>stämmer inte alls</i>	23%	<i>stämmer inte alls</i>	23%

Anledningen till att vi har valt att redovisa dessa enkätsvar så pass utförligt är att vi tycker det är intressant att ta reda på vad ungdomar tycker om klotter och nerklottrade miljöer. För att på bästa sätt presentera vår tolkning av materialet så har vi valt att para ihop de två första svarsalternativen, *stämmer precis* och *stämmer ganska bra*. Vi gör bedömningen att om eleven har svarat med något av dessa alternativ så instämmer den med aktuellt påstående.

Som vi kan se av ovanstående tabeller, så anser nästan samtliga ungdomar att det är fel att klottra på fastigheter. Det var redan höga siffror 2004 men siffrorna har ökat till 2006. En klar majoritet upplever det som fult med klotter. Även när det gäller denna fråga så har det skett en ökning mellan 2004 och 2006.

När det gäller upplevelsen av nerklottrade miljöer så kan vi utifrån undersökningen konstatera att ca 50 procent av de undersökta ungdomarna tycker att miljöer med mycket klotter känns skrämmande och att klotter får dem att känna sig otrygga. När det gäller dessa siffror så har det skett en minskning mellan 2004 och 2006.

Att så många upplever klotter som något som är fel och skrämmande tycker vi inom projektgruppen bör uppmärksammas och tas på allvar. Över 90 procent av de undersökta ungdomarna tycker att det är fel att klottra. Trots detta ses ofta klotter som något som inte är så allvarligt och därmed, i viss omfattning, negligeras. Att inte bemöta problematiken på ett adekvat sätt riskerar att leda till att vi vänjer oss vid nedklottrade miljöer och att "vuxenvärlden" sänder signaler att det är fel, men ingen bryr sig.

När det gäller ungdomarnas upplevelse av nerklottrade miljöer så bör även detta uppmärksammas. I diskussionen kring klotter så nämns ofta sanering som det "bästa vapnet". Snabb sanering motiveras då med att det leder till mindre klotter och därmed är av vikt. Vi skulle även vilja motivera saneringen med att barn och ungdomar skall ha rätt till en trygg miljö och att detta är en såväl privat som offentlig skyldighet att tillgodose. Att saneringsåtgärder även leder till att klottret minskar drastiskt i omfattning bör ses som en välkommen bonus.

Drogvaneundersökningen

För att få en uppfattning om klotterbeteendet bland en större grupp individer i Bromma har vi beslutat oss att använda drogvaneundersökningen som genomförs vartannat år i Stockholm av utrednings- och statistik kontoret. Undersökningen har genomförts i Stockholm under ett flertal år och har en mycket hög trovärdighet. I den här rapporten har vi valt att presentera resultaten från 2002, 2004 och 2006, för att kunna se eventuell utveckling över tid. Vi har även valt titta mera djupgående på 2006 års drogvaneundersökning.

Vi har valt att titta på frågeställningen: *Hur många gånger har du klottrat/olaglig graffiti, under de senaste 12 månaderna?* Vi har delat in svaren i två kategorier. Den första svarsalternativen är den grupp som uppgett att de någon gång har klottrat. Vi har slagit ihop svarsalternativen 1-2 ggr, 3-5ggr och 6-10 ggr. Den andra kategorin är de elever som uppgett att de har klottrat mer än 10ggr och därmed kan antas vara frekventa klottare.

Årskurs 9, Bromma				
2002	Bromma		Stockholmsnittet för de som klottrat	
	<i>Har klottrat</i>	<i>Mer än 10 ggr</i>	<i>Har klottrat</i>	<i>Mer än 10 ggr</i>
Killar	15%	4%	15%	6%
Tjejer	7%	2%	11%	1%
2004				
Killar	9%	4%	12%	5%
Tjejer	5%	1%	10%	1%
2006				
Killar	9%	2%	13%	5%
Tjejer	9%	1%	11%	1%

År 2 på gymnasiet, Bromma				
2002	Bromma		Stockholmsnittet för de som klottrat	
	<i>Har klottrat</i>	<i>Mer än 10 ggr</i>	<i>Har klottrat</i>	<i>Mer än 10 ggr</i>
Killar	7%	3%	11%	3%
Tjejer	4%	0%	4%	1%
2004				
Killar	11%	2%	10%	3%
Tjejer	8%	1%	6%	1%
2006				
Killar	11%	4%	11%	4%
Tjejer	2%	0%	5%	0%

Om man tittar på siffrorna som gäller år nio, kan vi konstatera att det precis som i vår egen undersökning, är en minskning när det gäller antalet ungdomar som någon gång har klottrat. Det finns dock ett undantag när det gäller detta påstående och det är flickor år 2006. Här har flickorna ökat med 4 procent mellan 2004 och 2006.

År 2006 har det, när det gäller killar som har klottrat mer än 10 ggr glädjande nog skett en minskning från de föregående åren. Resultatet innebär att endast 2 procent av år 9-eleverna, målar illegalt regelbundet. Detta är även en minskning om man jämför med Stockholmsnittet. När det gäller killarna så ligger Bromma betydligt lägre än Stockholmsnittet även när det gäller har klottrat en gång eller mer. Detta gäller samtliga år, men skillnaden är större 2006. Vad denna minskning beror på är svår för oss att lyfta fram. Vi kan endast konstatera att under projekttiden så har resultaten blivit bättre när det gäller Bromma, i jämförelse med övriga Stockholm.

Gymnasiet är inte TAGaNERs primära målgrupp, men vi bedömer att det är intressant att redovisa även dessa siffror. Det vi kan konstatera är att många av eleverna har någon gång klottrat och att det har skett en ökning när det gäller killar men en ganska stor minskning när det gäller tjejerna. Vi har även valt att lyfta fram det faktum att Brommaungdomarna ligger på Stockholmsnittet när det gäller svarsalternativet har klottrat mer än 10 gånger. Detta är att jämföra med högstadieläverna som låg under detta snitt.

För ett ge en så överskådlig bild som möjligt när det gäller ungdomar som har uppgett att de klottrat under 2006 har vi valt att presentera dessa siffror skolvis, när det gäller årskurs 9.

Årskurs 9	Killar	Tjejer
Genomsnitt i Bromma	18	9
Abrahamsbergsskolan	-	19
Alviksskolan	21	-
Höglandsskolan	-	-
Nya Elementar	-	-
Södra Ängby	18	-
Äppelviken	11	-

Den uppmärksamme läsaren kan notera att siffrorna när det gäller pojkar är mycket glädjande för TAGaNER. Detta då de två skolor, där vi genomfört insatsen uppvisar ett nollresultat bland killar. Vad denna minskning beror på är, för oss, omöjligt att svara på. Vi tycker att det vore naivt att tro, att minskningen går att härleda enbart till TAGaNER. Vi anser dock att detta positiva resultat kan ses som ett kvitto på att skolornas ansträngningar har inneburit positiva konsekvenser.

Vi tycker att ovanstående undersökning är viktig ur en rad aspekter. Den främsta är att den ger en indikation på hur stor problematiken är i respektive skola. Om man tittar på siffrorna ovan så överensstämmer de mycket väl med de upplevelser man har på "fältet".

Det är vår förhoppning att en sådan här undersökning kan visa på att en viss problematik existerar och att man därmed inte bara fokuserar på det synliga. Fördelen med detta är att man

då, kan vidta åtgärder innan t.ex. ungdomar börjar klottra på skolan och därmed bli polisanmälda. En ytterligare anledning till att undersökningen är viktig är att man kan mäta skillnader över tid och skillnader över stadsdelen.

Enkät till aktuella ungdomar inom socialtjänsten

I mitten av november 2006 sände vi ut enkäter till 14 ungdomar som aktualiserats på socialtjänsten gällande skadegörelse i form av klotter under projektiden (bilaga 7). Det innebär att ungdomar som blivit aktuella gällande annan problematik, men där det i kontakt med socialsekreterare framkommit att de klottrar, inte finns representerade.

Sex av ungdomarna var under 18 år när enkäten sändes ut. Föräldrarna till dessa ungdomar informerades därför via brev om enkäten. De fick även ta del av en kopia av enkäten. Både ungdomar och föräldrar informerades om att enkäten skulle sändas tillbaka anonymt i frankerat brev. Returkuvertet var adresserat till deltagare inom projektet som inte arbetar inom socialtjänsten. Anledningen till detta var att urvalet var litet och att de som arbetat direkt med ungdomar skulle ha kunnat identifiera ungdomarna utifrån svaren trots att de svarat anonymt. Ungdomarna är födda mellan 1987 och 1992. Alla var dock under 18 år när de var aktuella hos socialtjänsten. Av de 14 ungdomarna var två flickor.

Sammanlagt kom det in fyra enkätsvar, vilket innebär 29 procent av det totala urvalet. Av dem som valde att svara på enkäten var tre pojkar och en flicka. En av ungdomarna var 14,5 år, två var 16 år och den äldste var 18 år. Samtliga av de svarande hade kommit i kontakt med socialtjänsten högst ett år tidigare genom en anmälan enligt socialtjänstlagen från polisen. En av respondenterna valde att endast svara på frågan om hur länge han hade varit aktiv innan kontakten med socialtjänsten initierades.

Samtliga ungdomar hade målat olagligt och varit intresserade av graffiti en månad, två till sex månader samt mer än två år. Av de två som hade målat olagligt kortast tid, så hade en endast målat olagligt en gång, och den andre tre till fyra gånger innan de kom i kontakt med socialtjänsten. Båda dessa ungdomar uppgav i enkätsvaren att de inte längre är intresserade av graffiti och inte heller fortsatt att måla illegalt. De gemensamma anledningar som de uppgav till att de valt att sluta var att de inte ville åka fast igen, få böter, hamna i fängelse samt att de inte ville göra sina föräldrar besvikna. Individuella anledningar var att det inte var roligt längre, bytt umgänge, andra intressen samt att man inte ville göra sin partner besviken. Beslutet att sluta hade enligt båda de svarande påverkats av polisen, partnern och föräldrarna.

Den ungdom som uppgav att hon varit verksam mer än två år innan kontakten med socialtjänsten uppgav att hon målat illegalt mera än 13 gånger innan första anmälan. Ungdomen uppgav att hon fortfarande är intresserad av graffiti och har fortsatt med att måla illegalt. Anledningen till detta är, enligt den svarande, att det ger en skön känsla och att för varje gång hon åker fast ger henne mer energi till att fortsätta måla. Personen målar även lagligt.

På grund av den låga svarsfrekvensen, har vi valt att inte analysera eller dra några slutsatser av materialet ovan.

Informationsinsatsen

Den insats som vi har lagt ner mest tid och tanke på att försöka utvärdera har varit informationsinsatsen. För att mäta effekterna av vår informationsinsats utarbetade vi inledningsvis, tillsammans med Katarina Sofia stadsdelsförvaltning, en enkät som skulle delas ut innan åhörarna hörde informationen. Tanken var att en enkät skulle delas ut vid ytterligare ett tillfälle, efter informationsinsatsen, men då med tilläggsfrågor som berörde föreläsningen.

Vid ett handledningstillfälle med Knut Sundell, FoU enheten i Stockholms stad, framkom att enkäten inte var vetenskaplig och att den inte mätte det vi avsåg. Vi hade vid denna tidpunkt delat ut den första enkäten till Nya Elementars skolpersonal samt till socialtjänstens personal. Vi valde då att inte fortsätta använda enkäten.

För att ändå få en uppfattning om vad de personer som lyssnat till vår information tycker om insatsen samt om informationen, enligt åhörarna, fyller en funktion skapade vi en annan enkät. Denna enkät delades ut efter vår information på Nya Elementar och efter vår information till personal vid socialtjänsten.

Som tidigare nämnts i rapporten har projektgruppen varit representerade i samverkansgruppen mot klotters ”informationsgrupp”. Inom denna grupp har en enkät framtagits av en representant från Precens med erfarenhet från liknande uppdrag. Denna enkät har vi använt oss av vid informationen till Abrahamsbergsskolan.

Vid två tillfällen har vi genomfört informationsinsatsen utan att dela ut någon form av utvärdering. Detta har varit informationen till stadsdelens fritidsgårdar samt lärarkandidater.

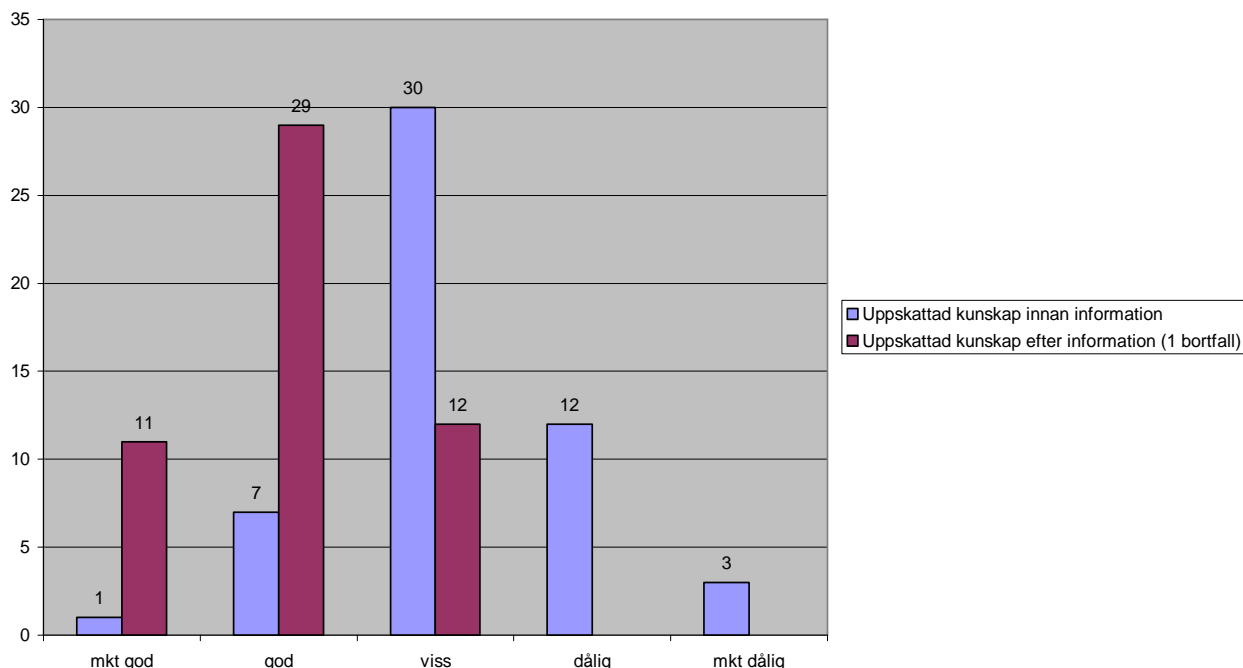
Den främsta frågeställningen när det gäller informationsinsatsen är naturligtvis om informationen ledde till en ökad kunskap hos de som tog del av den. En annan viktig fråga är huruvida en ökad kunskap kring klotter upplevs som angelägen av de som arbetar med barn- och ungdomar.

Vi har valt att redovisa våra undersökningar efter verksamheter med fokus på ovanstående frågeställningar.

Skolorna

Sammanlagt har TAGaNER varit ute i två skolor och informerat ca 100 personer. Vi har i den här rapporten valt att redovisa en genomförd enkätundersökning på en skola. Anledningen till detta är att det råder en viss enkätförvirring (se ovan). En studie av materialet visar dock inte på några skillnader när det gäller vad personalen tycker om informationen utan båda skolorna är i stort sett identiska i sina åsikter. Det är heller ingen skillnad när det gäller huruvida informationen ledde till en ökad kunskap hos personalgruppen. Det enda som skiljer är att personalen på den icke redovisade skolan upplevde en tidsbrist då informationen, enligt skolpersonalen, inte låg så lägligt till, rent tidsmässigt.

53 st (46 lärare och 7 övriga) skolpersonals uppskattade kunskap om klotter före och efter information om klotter (april 2006)

Som vi kan se av ovanstående tabell så upplevde 52 av 53 personer att de lärde sig någonting nytt. Den person som inte uppgav att hon lärde sig någonting nytt hade redan informationstillfället mycket god kunskap.

Bland de som uppgav att de lärt sig någonting nytt så valde många att kommentera vad de tyckte var centralt. Nedan följer en kort sammanställning av ett antal av dessa kommentarer.

- ”Hur allt hänger samman”
- ”Vissa nya ord, etsning. Att de var så överrepresenterade i samband med narkotika.”
- ”Bra ny kunskap”
- ”Ja! Mycket bra info, förstår begreppen mycket mer nu.”
- ”Bra grundläggande information. Vill gärna veta mer och kommer definitivt vara mer uppmärksam mm.”
- ”Att man kan ta kontakt med er och rådfråga bl.a.
- ”Hade ingen aning om att det är en sådan kultur.”
- ”Bra upplägg och talare”
- ”Mycket, kunde inte särskilt mycket innan”.
- ”Men jag tycker att fokus ligger nästan för mycket på de som utvecklar det till problem – det finns genuint konstintresserade, och som gillar stilen men är lagliga... viktigt att det kommer med”
- ”En del nya samband mellan klotter och övrigt”
- ”Att graffiti är en benämning på laglig text och bild på plats eller föremål.
- ”Framför allt begrepp”

När det gäller huvudsyftet, nämligen att öka förutsättningarna för att hitta ungdomar i riskzonen så ansåg ca 93 % att presentationen kan hjälpa de som arbetar med ungdomar att göra detta.

Kommentarer till denna frågeställning var bl.a.

- ”Man vet vad man ska titta efter”.
- ”Särskilt viktigt att lärarna lär sig att upptäcka begynnande klottrare med tagar i böcker och på skolbänkar mm.
- ”Bara de som inte har kommit så lång kan kanske hjälpas.
- ”Man blir ju helt klart mer uppmärksam nu när man vet mer om vad det innebär.”
- ”Alla tips ni gav oss”
- ”Om man är observant”

Utifrån de undersökningar som vi har genomfört kan vi konstatera att skolpersonalen upplevt att de har lärt sig mycket av informationen. Merparten tror även att de kommer att ha nytta av den när det avser t.ex. att kunna uppmärksamma ungdomar som är i riskzonen samt kunskap om vart man som lärare kan vända sig om man är orolig för en ungdom eller om man vill veta mera. Inom TAGaNER så betraktar vi resultatet av de utvärderingar som vi har gjort gällande skolan som framgångsrika. Vi kan utifrån dessa mätningar konstatera att informationen lett till en ökad kunskap samt ett denna kunskap är efterfrågad, av skolpersonalen.

Socialtjänsten

Inom projektet har vi informerat personal vid familjesektionens barn- och ungdomsgrupp vid ett tillfälle. Det finns en efterfrågan på ett ytterligare tillfälle och detta kommer förmodligen att äga rum under våren 2007.

Vid informationstillfället deltog tio stycken socialsekreterare samt sex stycken från polisen.

Hur kunskapen såg ut innan insatsen	
	Socialsekreterare
<i>Mycket god</i>	0%
<i>God</i>	10%
<i>Viss</i>	30%
<i>Dålig</i>	50%
<i>Mycket dålig</i>	10%

Hur tycker du att din kunskap om klotter ser ut efter informationsinsatsen?	
	Socialsekreterare
<i>Mycket god</i>	10%
<i>God</i>	60%
<i>Viss</i>	30%
<i>Dålig</i>	0%
<i>Mycket dålig</i>	0%

Som man kan se av ovanstående så är det socialsekreterarnas upplevelse att deras kunskap har ökat avsevärt efter informationsinsatsen.

Vad har varit bra med informationsinsatsen?

allt, strukturerat, informativt, tydligt, visar på vikten att ta klotter på allvar, mer medveten om det destruktiva inom subkulturen, större vakenhet för problemet, förklaringar och orsakssamband

Ovan redovisas ett antal kommentarer som speglar det som åhörarna valde att ta upp. Av dessa kommentarer framkommer att de upplevde informationsinsatsen som väl genomförd samt att vikten med information kring problematiken framkom.

Tycker du att du har tillräckliga kunskaper om subkulturen kring klotter, för att arbeta med ungdomar som på olika sätt visar intresse för graffiti?

	socialsekreterare
<i>ja</i>	50%
<i>nej</i>	50%
motivering vid nej men även ja	bättre nu, behövs mer utbildning och återkommande informationer

Utifrån ovanstående tabell kan man se att information kring graffiti och klotter är eftertraktad av personal inom socialtjänsten.

I samband med ovanstående tabell vill vi även kort beröra de fördelar som har funnits med att projektet varit representerat inom socialtjänsten. Då det hela tiden varit lätt för socialsekreterare inom gruppen att ställa frågor till personer inom projektet, har detta inneburit att information kring klotter och farorna med subkulturen så gott som dagligen spridits till gruppen, då den efterfrågats. Tillfällen då detta har varit aktuellt är t.ex. vid personalmöten och ärendedragningar. Det har även varit lätt för socialsekreterare att vid funderingar eller oro för enskilda ungdomar kontakta representanten för projektet och på detta sätt erhållit efterfrågad information. Vi inom projektet ser detta som en av projektets främsta fördelar som inte har utvärderats eller mätts på någots sätt.

Polisen

Hur ansåg du att din kunskap om klotter såg ut innan informationsinsatsen?	
	polis
<i>mkt god</i>	0% (0)
<i>god</i>	50% (3)
<i>viss</i>	50% (3)
<i>dålig</i>	0% (0)
<i>mkt dålig</i>	0% (0)

Anser du att du lärt dig något nytt genom informationsinsatsen?	
	polis
<i>ja</i>	100%
<i>nej</i>	0%
<i>ingen uppfattn.</i>	0%

Hur tycker du att din kunskap om klotter ser ut efter informationsinsatsen?	
	polis
<i>mkt god</i>	17% (1)
<i>god</i>	83% (5)
<i>viss</i>	0% (0)
<i>dålig</i>	0% (0)
<i>mkt dålig</i>	0% (0)

Tycker du att du har tillräckliga kunskaper om subkulturen kring klotter, för att arbeta med ungdomar som på olika sätt visar intresse för graffiti?	
	polis
<i>ja</i>	83%
<i>nej</i>	17%

Som man kan se av de siffror som är redovisade ovan så uppger även poliserna en ökning av kunskap kring problematiken, även om de redan innan insatsen hade en hög kunskap. Glädjande nog så uppger även samtliga poliser att de har lärt sig någonting nytt av informationsinsatsen, trots att vi vet att förkunskapen hos poliserna var god. Vi kan även se av siffrorna att alla förutom en polis anser att de har tillräckligt med kunskap för att arbeta med problematiken

Fotodokumentation

Inom projektet har en fotodokumentation gjorts. Dokumentationen skedde dels i ett kartläggningssyfte men även för att användas som ett utvärderingsinstrument av sanering och eventuella förändringar. Att utvärdera klotter genom att räkna antal målningar, som ett instrument för att se om klotter ökar eller inte, är avhängande på om sanering genomförs med jämna mellanrum. Därför har det inte gått att säkerställa kartläggningen av klotter, speciellt som vi inte vet säkert vad som är nytt klotter.

Däremot går det att jämföra bilderna över tid, för att se vilka som överhuvudtaget saneras och vilka ytor som aldrig åtgärdas. Vår uppfattning är att det inte är en orimlighet för fastighetsägare m.m. att sanera, för att sedan vara någorlunda förskonade till nytt klotter. Men många känner sig ensamma i det arbetet när andra inte har samma ambitioner. Det behövs en mer samlad insats kring saneringsfrågan. Oftast leder det till att ytor som aldrig saneras har förmågan att dra till sig ännu mer klotter på närliggande platser, även på ytor som ansvariga försöker hålla rena.

Enligt vår fotodokumentation finner vi bland annat att Fortum är mindre bra på att sanera sina objekt såsom elskåp och energibygnader.

Sammanfattningsvis är vår bestämda uppfattning att klottret åtminstone *inte* har minskat under tiden för projektet. Snarare har det ökat på så sätt att fler ytor än de tidigare gängse t.ex. kommunikationsleder, blivit spraymålade. Trädstammar, stenar, bergshällar och andra naturobjekt, är ytor som blivit mer vanligt att måla på och som ställer till stora problem att sanera bort.

6 Har det vi gjort lett till någonting?

Rubriken på detta kapitel är medvetet ödesmättat. Vi kan rakt på sak konstatera att vi inte har gjort tillräckligt bra mätningar för att kunna visa på om våra insatser varit brottsförebyggande eller inte. Vi skulle, om vi var mindre självkritiska, kunnat hävda att drogvaneundersökningen visar på att klottret har minskat avsevärt i de skolor där vi har getts möjlighet att genomföra informationsinsatsen. Vi skulle även kunna hävda att 75 procent av dem som blivit aktuella på socialtjänsten slutat måla illegalt efter kontakten med socialtjänsten och TAGaNERs information till deras föräldrar. Vi väljer dock att inte göra dessa påståenden, då våra data saknar vetenskaplig grund. Vi har använt oss av statistik och olika undersökningar, som i sig är väldigt intressanta men som tyvärr inte säger någonting om huruvida TAGaNERs insatser varit brottspreventiva eller inte.

Resonemanget ovan leder till att detta kapitel kommer att handla om vad vi tror och inte vad vi vet. Vi kan inte annat än att beklaga detta faktum. Vi anser dock att det vi gjort faktiskt lett till något, i detta kapitel *argumenterar* vi för detta.

Nedan har vi valt att gå igenom de förväntade resultaten som vi i projektbeskrivningen uppgav som målsättningar med projektet.

Att ge personal som arbetar med barn och ungdomar kunskap om subkulturen kring klotter

Målsättningen ovan är den som vi har arbetat allra mest med. Anledningen till detta är att vi tror att kunskap är en nödvändighet för de övriga målsättningarna samt att kunskap i sig kan innebära att man bemöter problematiken på ett mera adekvat sätt vilket i sin tur kan vara brottsförebyggande.

Vi kan konstatera utifrån de mätningar som vi har gjort att de som tagit del av vår information har fått en betydligt högre kunskap kring graffiti/klotter. Vi kan även konstatera att vi har nått ut med informationen till en alldeles för liten del av dem som varit aktuella för informationen.

Det som varit allra nyttigast med informationen har varit att den har pekat på sambanden mellan de olika sätten att uttrycka sig inom graffiti. Till exempel det faktum att de som gör stora målningar även ”tagar”. Vår erfarenhet har varit att detta dels förvånar många, dels får många att tycka att det är allvarigare då ”tagar” i allmänhet betraktas mer som skadegörelse. Ytterligare värdefull information har varit att personalen har fått kunskap om de risker som en del klottrare utsätter sig för samt vilka konsekvenserna kan bli.

Som vi tidigare redovisat så har vår informationsinsats varit uppskattad av dem som har hört den samt lett till att en klar majoritet har fått en ökad kunskap kring problematiken. Detta är givetvis positivt men säger ingenting huruvida informationen lett till någon förändring när det gäller hur man faktiskt ser på problematiken och om någon förändring har skett i hur man arbetar.

För att få en större förståelse för detta valde vi inom projektgruppen att ta kontakt med ett antal av de verksamheter som tagit del av informationen när minst ett halvår hade gått sedan informationstillfället. Nedan följer en sammanfattning av det.

Skolorna

När det gäller de två skolorna så anger en av dem som självklart att de har haft nytta av informationen. Personal upplever det som att det är mycket mindre klotter i skolan och har efter att lyssnat på informationen, vidtagit åtgärder.

Den andra skolan rektor beskriver situationen så här: ”Den information vi har fått har varit väldigt värdefull för vårt fortsatta arbete. En ökad kunskap och medvetenhet är bra både för det förebyggande och också det operativa arbetat med att bryta ett destruktivt beteende. Vi har idag mycket lite klotter och om det sker skadegörelse så kommer vi nästan alltid fram till vem som har gjort vad. Vi har andra insatser som alltid verkat parallellt och det är svårt och säga vad som ger vilken effekt.”

Fritidsgårdarna

När det gäller stadsdelens fritidsgårdar så vet vi inte om informationen lett till ny kunskap, då vi inte har utvärderat detta informationstillfälle.

I kontakt med en av fritidsgårdarna framkommer att informationen inte lett till något nytt förhållningssätt då kunskapen redan fanns och belastningen på gården är så pass hög så att arbetet med klotter inte går att prioritera. En fördel som gårdens föreståndare sett med informationen är att ”det aldrig kan skada att ha en så bred kunskap och kännedom om ungdomens subkulturer som möjligt. Detta gör att man är väl insatt när man talar med ungdomar om vad som händer och sker i deras liv.”

En föreståndare för en annan av stadsdelens fritidsgårdar konstaterar att personalen tog del av informationsinsatsen men sedan inte märkte av projektet mycket mer. Föreståndaren hade önskat att projektet varit mera delaktigt i den dagliga verksamheten då gården upplevt problem med klotter.

Socialtjänsten

Vid samtal med sektionschefen för familjesektionen framkom att hon tror att informationen har en stor funktion att fylla, främst när det gäller hur man ser på klottrandet som en riskfaktor och därmed tar problematiken på allvar. När det gäller socialtjänstens arbete fyller informationen ett behov då den visar på vikten av att försöka komma in och avbryta karriären tidigt. Dessutom visar den på vikten av att se till helheten och att klotter exempelvis i samband med att en ungdom skolkar, bör tas på allvar i socialtjänsten bedömningar.

Sektionschefen menar att en fördjupad kunskap lett till att man inom socialtjänsten ser allvarigare på problematiken samt att börjar erbjuda föräldrar, vars ungdomar klottrar, information kring graffiti och dess subkultur.

Som vi kan se av det vi redovisat ovan så har vår satsning på informationsspridning lett till förändring på flertalet verksamheter. Ett undantag är stadsdelens fritidsgårdar. Det är även upplevelsen hos de berörda att de har ändrat sitt sätt att arbeta och att man vidtar åtgärder vid behov. För oss inom TAGaNER så är detta givetvis glädjande. Vi tror även att det kan vara brottsförebyggande att man tar problematiken på allvar. Att socialtjänsten idag ser allvarigare på problematiken samt alltid erbjuder utförlig information till föräldrar, vars ungdomar klottrar, kan antas leda till att föräldrarna ser allvarigare på det inträffade och att konsekvenserna på detta sätt blir mer påtagliga för ungdomen. Vi inom projektgruppen tror att detta ökar sannolikheten, att ungdomen väljer att inte göra om det.

Att socialtjänsten idag har mera kunskap kring problematiken innebär även att de kan ställa andra frågor när det gäller bedömningen av ungdomens förhållande till graffiti. Detta leder med stor sannolikhet till att samtalen på socialtjänsten blir mera kvalitativa och leder till ett bättre resultat. Att man ser på det allvarigare, lär även har lett till att man i högre omfattning inleder en utredning kring ungdomens situation. Detta är även något som bör betraktas som preventivt, då det möjliggör att ungdomen och dennes föräldrar erbjuds hjälp för att förändra situationen när det behövs.

Öka möjligheten till tidig upptäckt av ungdomar i riskzonen

Inom projekt TAGaNER har vi haft som målsättning att utveckla och implementera metoder som kan leda till att vi, tillsammans med samarbetspartners, uppmärksammar ungdomar som *riskerar* att utvecklas asocialt på grund av att de målar illegalt.

För att målsättningen skulle kunna bli realistisk valde vi att satsa på information om vilka tecken som man kan lägga märke till, vikten av att ta dem på allvar, information om vad man kan göra och var man kan vända sig om man blir orolig. Vi har även valt att lägga ner stora resurser på att samla all information i en användarvänlig pärm, där det på ett mycket tydligt sätt framgår vilka tecken man kan leta efter samt vilka steg som man kan vidta när man är orolig för en elev eller fritidgårdsbesökare

Utifrån vårt antagande är det alltså brottspreventivt att uppmärksamma ungdomar som är intresserade av att måla olagligt. Detta innebär att vår första frågeställning är om vi har lyckats med denna målsättning? Som vi har redovisat ovan så har vårt projekt lett till att de skolor och den fritidsgård som har upplevt problem med klotter och/eller har identifierat ungdomar som har målat använt sig av projektgruppen, i flesta fall representanten från socialtjänsten. Det varierar hur man har velat använda sig av projektgruppen. Exempel på tillvägagångssätt har varit:

- att verksamheten har valt att anmäla ungdomen till socialtjänsten
- att man tillsammans med fältförlagd socialsekreterare initierat ett omsorgssamtal tillsammans med ungdomen och dennes föräldrar
- att man samlat föräldrar i grupp och där representanter från projektgruppen informerat om subkulturen kring klotter och aktuell oro
- att verksamheten tillsammans med ”fältare” inleder ett arbete med ungdomarna eller föräldrarna

Om man jämför hur verksamheterna sett på problematiken före och efter att projektet initierades, så har det blivit en tydlig skillnad i hur ett antal av de olika verksamheterna har valt att agera när problem med klotter eller att ungdomar målar illegalt har uppstått. Det är vår bedömning att projektet har lett till att man ser och reagerar på ett annat och bättre sätt nu än före projektet. Då verksamheterna även använder sig av ”externa” aktörer i form av t.ex. fältförlagda socialsekreterare i högre utsträckning än förut, så är vår upplevelse att möjligheten att uppmärksamma ungdomarna i riskzonen ökar. Den kanske viktigaste när det gäller det här resonemanget är att sannolikheten att familjerna själva reagerar och söker hjälp, om det finns en oro, ökar markant. Detta på grund av att de dels har fått en kunskap kring de risker som finns om ungdomen fortsätter att måla illegalt, dels att de har getts en möjlighet att träffa dem som arbetar på socialtjänsten vilket vi vet har en avdramatiserande effekt och leder till en ökad benägenhet att söka hjälp och stöd.

Den kanske viktigaste faktorn när det avser möjligheten att uppmärksamma ungdomar som riskerar att utvecklas negativt är socialtjänstens bedömningar. Här har vi sett det som mycket viktigt att man tar problematiken på allvar samt att man har redskapen för att göra bra bedömningar när det gäller helhetssituationen för ungdomen och dennes familj. Här upplever vi

att projektet varit framgångsrikt. Idag tar socialtjänsten allvarligare på inkommande ärenden som gäller klotter samt har en ökad kunskap om problematiken, som innebär att samtalen kring ungdomens intresse för graffiti och risker med detta, hålls på ett mycket bra sätt.

Vi tycker att resonemanget tyder på att vi har utvecklat modeller för att uppmärksamma ungdomar som ligger i riskzon. Vi har dock inga mätningar som tyder på detta och vi skulle gärna ha sett att vi haft det. Vi anser att man vid ett sådant här projekt borde få extern hjälp med utvärderingen. Vi tror att många som arbetar med liknande projekt, precis som vi, inte har tillräckliga kunskaper för att göra vetenskapligt hållbara utvärderingar. Om utvärderingarna inte blir vetenskapligt tillförlitliga måste man också vara väldigt försiktig med att dra allt för stora slutsatser av det arbete man genomfört.

Utvecklandet av arbetsformer för att stödja ungdomar som är aktiva klottrare

När det gäller målsättningen ” att hjälpa aktiva klottrare” så har vi fört ett långt resonemang kring våra tankar i kapitel 3. Vi konstaterade där att vi inte tror på en ”universell klotterinsats” som är tillämpbar på alla ungdomar som klottrar. Istället vill vi, åter igen, peka på vikten med att ta problematiken på allvar samt att socialtjänsten gör adekvata utredningar för att på bästa sätt bistå ungdomen och dennes familj. Vi har emellertid implementerat en insats som är skraddarsydd för ungdomar som klottrat, nämligen att föräldrar erbjuds information om de risker som är förknippade med att måla graffiti.

Att kunna hjälpa ungdomar som klottrar att sluta bör givetvis vara brottsförebyggande. Klotter ger oss den unika möjligheten att komma in väldigt tidigt i en ungdoms kriminella ”karriär”. För att kunna utnyttja detta gäller det givetvis ta problematiken på allvar. Här kan vi idag se stora brister i samhället. T.ex. så är vår upplevelse att det saknas kunskap inom rättsväsendet, där man idag nästan uteslutande dömer unga klottrare till enbart böter. Vår uppfattning är att åklagare alltid borde efterfråga yttranden från socialtjänsten, när det gäller dessa ungdomar, för att på detta sätt avsevärt öka möjligheten att ungdomen får hjälp att sluta med sitt kriminella beteende.

En renare och vackrare stadsdel

Den som har besökt vår stadsdel på senare tid vet att ovanstående målsättning inte, på långa vägar, är uppfylld. Upplevelsen att det är väldigt mycket klotter är hög och har det hänt något när det gäller frekvensen av klotter, så är det att det har ökat. Vi har i den här rapporten redovisat siffror som dels tyder på att det är förebyggande med snabb sanering och att nedklottrade miljöer upplevs som skrämmande av en stor andel av Brommas ungdomar. Ändå har det inte hänt någonting när det gäller stadsdelens prioritering av saneringsfrågan. Det är idag mer regel än undantag att lekparken och andra miljöer är nedklottrade och det är givetvis ett stort misslyckande. De styrande i Stockholms stad har dock lovat att saneringsfrågan har prioritet och att stadens objekt skall saneras inom 24 timmar. Detta är något som vi ser mycket positivt på och absolut nödvändigt om vi skall ha någon chans att komma tillrätta med problematiken.

Om situationen ute i stadsdelen är bekymmersam så är den desto bättre när det gäller de olika verksamheterna. Saneringen av klotter på skolan sköts på ett mycket bra sätt av SISAB och när det gäller inomhusmiljön saneras ofta skolan på ett föredömligt sätt. Detsamma gäller även stadsdelens fritidsgårdar och förskolor.

Inom projektgruppen är vi mycket missnöjda med att saneringen i stadsdelen fungerar så dåligt. Vi har dock gjort vad vi kan, dessutom ser vi den pärm som vi har tagit fram och delat ut till stadsdelarnas skolor och fritidsgårdar, som en ytterligare åtgärd som kan bidra till en bra sanering.

Sammanfattning

Vi är övertygade om att vårt arbete har varit brottförebyggande då det har lett att många barn- och ungdomsarbetare i Bromma ser allvarigare på om en ungdom klottrar och har verktyg att agera. Vi tror även att vårt arbete har lett till att föräldrar, vars barn klottrar, har fått viktig kunskap som i sin tur kan leda till att ungdomen slutar klottra.

Vi tror emellertid att det finns hur mycket som helst kvar att göra när det gäller insatser inom området och vi är lite besvikna över att vi inte hunnit testa flera alternativ.

7 Erfarenheter från projektet

I Bromma har vi en lång tradition av bra samverkan mellan polis, socialtjänst och fritid. Vi inom TAGaNER vill gärna se det som att vårt gemensamma projekt ytterligare har utvecklat denna samverkan samt bidragit till att det preventiva arbetet inom stadsdelen blivit ännu bättre.

Under denna rubrik har intentionen varit att redovisa en mängd olika erfarenheter som vi gjort inom projekt. Dessa erfarenheter rör delvis arbetet med klotter men även projektarbete och samverkan.

Vi inom projektgruppen har fyllt i ett frågeformulär som syftade till att belysa gruppens erfarenheter under projekttiden (bilaga 8). Frågeformuläret syftade även till att åskådliggöra aspekter som vi inom projektgruppen tycker är av vikt när det gäller Brommas fortsatta ”klotterarbete”.

Erfarenheter från projektgruppen

Sammanlagt är vi fyra stycken som fyllt i frågeformuläret. En av oss hann dock inte så långt, då barnafödande kom emellan. Nedan presenteras våra svar i flytande text.

Bakgrunden till projektet upplevs av alla som relevant och angelägen. En insikt har varit att det vi inte visste någonting om ledde till en kunskapsinläring som sedermera ledde till relevanta insatser och spridande av kunskap som vi hämtat in.

När det gäller målsättningarna med projektet så var samverkan i fokus. Vi inom projektgruppen har sett det som prioritet ett att, tillsammans med andra aktörer, uppmärksamma och stödja de ungdomar som riskerar att fara illa. Vi har även sett det som prioriterat under hela projekttiden att verka för att underlätta kontakten till såväl polis som socialtjänsten. Om man jämför vad vi inom projektgruppen i slutet av projektet tycker är av särskild vikt när det gäller arbetet med klotterproblematiken, så stämmer detta mycket väl med de målsättningar som vi hade med projektet, även i början. Detta är något som vi upplever som mycket positivt då vi anser att det indikerar att vi initialt valde rätt vägar att gå.

Det finns dock sådant som vi skulle vilja ha gjort annorlunda. Det är främst när det gäller informationsinsatsen som vi önskar att vi tänkt och gjort lite annorlunda. En av projektdeltagarna är av åsikten att vi borde ha avgränsat oss till kanske en skola, som var intresserad av ett samarbete, och dess närområde för att på detta sätt kunna pröva hela ”kedjan” som enligt oss, innebär: kunskap/kartläggning/tidig upptäckt/insatser och utöver detta omedelbar sanering. Två av projektgruppens medlemmar önskar att vi initialt arbetat med flera parallella processer istället för att lägga så mycket fokus på att utveckla informationsinsatsen.

Vidare så har vi under hela projekttiden känt en frustration blandat med en enorm förvåning över att så få har nappat på vårt erbjudande gällande främst informationsinsatsen. Denna förvåning beror dels på att vi tycker att informationen är viktig och har en stor funktion att fylla, dels att nyckelpersoner hela tiden uttryckt ett behov av samt ett intresse för insatsen. Denna tröghet samt intresseanmälningar som inte har lett någonstans har skapat en frustration inom gruppen och bidragit till att arbetet ibland stannat av. Vi inom projektgruppen är överens om att det hade varit betydligt bättre att i ett tidigt skede fått besked om att det hos en majoritet av stadsdelens skolor, inte fanns ett intresse för informationsinsatsen, istället för att få dubbla budskap. Hade vi fått mer raka besked, skulle vi istället valt andra vägar att nå ut med informationen.

En av projektarbetarna tycket att vi har prioriterat arbetet med individkartläggning alldeles för lite samt att studiebesöken till Helsingfors, Sollentuna samt Örebro skulle ha gjorts i ett betydligt tidigare skede då de gav en mängd adekvata idéer för det fortsatta arbetet.

Tillsammans är vi inom TAGaNER överens om att en av de största motgångarna inom projektet, har varit att vi inte kommit någonstans med saneringen inom stadsdelen. Vi upplever dock att vi inte har kunnat påverka denna fråga trots att vi har gjort allt som vi har kunnat.

Inom projektgruppen är vi eniga om att det mest positiva under projekttiden har varit att vi hela tiden har kunnat se klara vinster med den samverkan som varit aktuell. För oss har det hela tiden varit tydligt att våra intentioner, att ett samarbete mellan socialtjänsten, polisen, fritidsgårdarna samt skolan kan fylla en mycket stor funktion när det gäller det klotterförebyggande arbetet i synnerhet och det förebyggande arbetet i allmänhet.

Framtiden när det gäller Brommas klotterförebyggande arbete

När detta skrivs är framtiden när det gäller det klotterförebyggande arbetet i Bromma oklar. Vi vet att det inte kommer att vara någon specifik grupp som kommer att samarbeta. Vi vet också att mycket av det arbete som TAGaNER hitintills genomfört kommer att fortsätta inom olika andra verksamheter.

Fram till idag har varken stadsdelens eller stadens chefer preciserat vad som skall göras kring klotterfrågan lokalt. Sedan höstens maktskifte har därför arbetet med klotter varit opreciserat. I dagarna tog kommunfullmäktige policyn mot klotter som ska gälla för Stockholm stad. Hur den ska efterlevas, får tiden utvisa.

Det som gäller för Bromma, och erbjuds till all professionella barn- och ungdomsarbetare, är den klotterpärm som vi tagit fram. En pärm med tydliga och enkla förfaringssätt att använda sig av vid upptäckt av klotter. I pärmen framgår bland annat vad man gör och vem som kontaktas när klotter upptäckts i verksamheten samt vad som erbjuds om det är känt att en ungdom klottrar. Vidare framkommer hur en fotodokumentation går till, vikten av sanering samt hur en polisanmälan upprättas. Dessutom erbjuder stadsdelen omsorgssamtal via socialtjänsten, som syftar till att reagera samt söka orsaker till ett riskbeteende hos en enskild ungdom. Stadsdelen erbjuder även föräldrar, som har barn som klottrar eller som misstänker att deras barn klottrar, information om klotter/graffiti och den subkultur som ungdomen kan befinna sig i.

8 Slutdiskussion

”Att arbeta med klotter är speciellt” Vi återkommer hela tiden till den här meningens mening. Det finns en mängd olika anledningar och det är vår förhoppning att några har framkommit i den här rapporten.

Det som kanske har varit det bästa med vårt projekt är att vi har kommit på en mängd bra tankar om hur man faktiskt kan arbeta med klotter och ungdomar som riskerar att fara illa på grund av ett intresse för graffiti. Tankarna har inte kommit sända från himlen utan framkommit genom att lyssna på andra, såväl professionella som ungdomar och deras föräldrar.

Framtiden

Klotterarbetet är helt beroende av att man sanerar och desto snabbare ju bättre. För att detta skall kunna bli en realitet krävs ett flertal åtgärder. Det kanske viktigaste är att kommunen tar sitt ansvar och sanerar sina egna objekt. Genom att föregå med gått exempel öppnar man upp för ett samarbete med externa aktörer såsom fastighetsägare och elbolag.

För att sanering skall vara möjlig, krävs att ägaren har vetskap om skadegörelsen. Stockholm stad upprättade ett telefonnummer under 2006. Meningen var då att man kunde ringa in till stadens driftcentral (idag trafikkontoret) och anmäla alla former av klotter. Driftcentralen såg sedan till att informera ägaren till objektet om skadegörelsen med förhoppning om en snabb sanering. Inledningsvis tyckte vi att detta var ett positivt initiativ. Det framgick dock snabbt, att inrapporteringen av klotter sällan ledde till sanering. Detta gällde såväl stadens som privata objekt. Här bör beslutsfattare fundera över hur en eventuell samordning och upphandling av sanering kan komma till stånd. Samsas många till ett fåtal saneringsfirmor, minskas saneringskostnaderna per kvadratmeter. Detta skulle även möjliggöra en samverkan mellan kommunen och de privata aktörerna. Detta har man med stor framgång genomfört i Helsingfors och Örebro.

En fördel är om det finns någon ansvarig på kommunen eller stadsdelen som ansvarar för samordningen kring klotter. En modell kan vara en lokal klottersamordnare som får ta del av de anmälningar som görs till trafikkontoret (driftcentralen). Genom att informera en lokal samordnare tror vi att man ökar sannolikheten att sanering äger rum. Samordnaren kan då följa upp processen och i dialog med den som äger objektet, diskutera saneringen. En ytterligare vinst med att rapportera till en lokal samordnare är att man på detta sätt kan öka förutsättningarna för att kartlägga olika former av klotter, rörelser i ungdomsgrupper o.s.v. Genom att ha en klottersamordnare som tar del av all skadegörelse inom stadsdelen, kommer man erhålla en mängd olika synergieffekter, som exempelvis en ökad kunskap kring vilka områden som närpolisen och fältarna bör prioritera. En samordnare skulle även kunna ansvara för ett kartläggningsarbete på individ nivå, som syftar till att hitta ungdomar så tidigt som möjligt i sin ”klotterkarriär”. Något som är fullt möjligt, då klotter handlar om att synas. Ett förslag på förfaringsätt när det gäller kartläggningsarbetet, presenteras i den klotterpärm som tagits fram av TAGaNER.

Kommentarer från Bromma närpolis

Projektet har varit betydelsefullt som en del i budskapet, att polisen inte klarar brottsligheten själv. Genom att medverka som deltagare istället för ansvarig i projektet, har intentionerna i rapporten ”*Allas vårt ansvar - ett nationellt brottsförebyggande program*” (Ds 1996:59), blivit verklighet.

Kompletterat med bra informationskanaler till polis och socialtjänst, skulle informationen kunna leda till konkreta tips om klottrare och förestående klotter.

I övrigt anser polisen att klotterproblematiken har ökat under en följd av år och ser ingen tendens till att den ska minska spontant. Polisen använder de verktyg de har för att uppdaga och lagföra klottrare men det behövs en samsyn och samverkan med andra aktörer, främst inom staden och skolorna, för att vi ska se resultat i form av minskat klotter. Arbete mot klotter bör delas in i olika ansvarsområden. Polisen bör sträva efter bättre kartläggningar för att inrikta insatserna mot rätt platser och tidpunkter samt förbättra utredningarna av skadegörelsebrott. Detta arbete pågår för fullt inom ramen för det så kallade PUM-konceptet. Skolorna måste generellt sett bli mer kompetenta inom klotterproblematiken och förstå sin viktiga roll som informationscentrum där man kan upptäcka klottrare tidigt och göra något åt problemet genom att lämna över till socialtjänst och polis. Skolplikten medför ju att alla, även de som senare räknas som kriminella under någon period skall gå i skolan. Sannolikt skulle skolpersonal kunna bidra med mycket bra information till polis och socialtjänst om det bara fanns upparbetade rutiner för detta. Socialtjänsten och polisens uppdrag är olika, men i grunden lika. Grundtanken är att ”vi vill dig väl”, målet för oss bägge är att få ungdomar i riskzonen att sluta med ett risk beteende som kan påverka hela deras framtid. Vi vet att klotter ofta övergår till missbruk och andra former av brott. I Örebro såg man tydligt att man genom effektiva samverkansinsatser, lyckades minska klottret och även andra brott i området.

Avslutningsvis

Under den senaste tiden har det skett stora förändringar när det gäller hur man arbetar med klotter i Stockholm stad. Bl.a. har den klottersamordnare som funnits i Stockholm sedan 1997 byta tjänst och en mängd kunskap och erfarenhet har därmed gått förlorad. Fokus för den nya majoriteten är snabb sanering men ingenting har ännu framkommit hur de tänker genomföra arbetet med de sociala frågorna enligt den policy som kommunfullmäktige har fattat beslut om. Det finns hos oss en oro att det återigen skall bli ett ”krig mot klotter och klottrare”, med risken att intresset för att måla illegalt ökar.

Det är vår förhoppning att det har framkommit i den här rapporten att det går att arbeta förebyggande kring klotter. Vinsterna med ett utvecklat förebyggande arbete är stora såväl ekonomisk som mänskligt. Att det ges utrymme till detta inom stadsdelarna ser vi som mycket viktigt.

Idag finns det en oro att den kompetens som finns försvinner. Bara hos oss i Bromma har mycket kompetens försvunnit, då klotterkunniga personer inte längre arbetar med ämnet. Det har framkommit att ledande politiker varit i Helsingfors för att se hur de arbetar där, ett enligt oss, mycket bra initiativ. Det är dock vår förhoppning att man även i framtiden tar del av den stora och breda kompetens hos de, som hitintills arbetat med problematiken.

Vi har under projektets gång ibland fått kritik från andra professionella som har varit av åsikten att det inte behövs något specifikt ”klotterarbete”. Argumentet för denna åsikt är att det är samma risk- och skyddsfaktorer som när det gäller andra typer av kriminalitet och asocialt beteende. När det gäller situationen just nu så är vår bestämda uppfattning att det idag behövs ett specifikt arbete som fokuserar på graffiti/klotter. Anledningen till detta är att det behövs kunskap för att alla ska ta problematiken på allvar. Idag råder det en relativ konsensus om att det finns anledning till allvarlig oro, om en 14 åring regelbundet röker cannabis eller misshandlar jämnåriga. Vi tror dock inte att det råder samma samstämmighet gällande en 14-åring som är ute och klottrar.

Det är vår förhoppning att den här rapporten har visat på vikten av att även ta riskerna med den graffitimålade ungdomens beteende, på allvar. Det är vår erfarenhet att det fortfarande finns mycket olika åsikter om den illegalt målade ungdomen bland såväl professionella som föräldrar och andra ungdomar. Vårt tips till dem som bestämmer är att det behövs kunskap bland ungdomsarbetare, gällande riskerna med graffiti. Det behövs även kunskap hos föräldrar vars ungdomar är intresserade av och/eller målar illegalt.

Det kommer emellertid alltid vara positivt med ett riktat preventivt arbete med klotter. Sannolikheten att man lyckas hitta ungdomar som man bör uppmärksamma, är mycket stor. Barn och ungdomar ska ha en rättighet att växa upp i en miljö fri från klotter och som känns trygg.

Slutligen vill vi återigen kommentera det faktum att kommunfullmäktige i april 2007 valde att anta *policyn mot klotter och liknande skadegörelse*. Vi inom TAGaNER är mycket tillfredställda med att många av de tankar, idéer och genomförda åtgärder som vi utvecklat och drivit under projektiden, nu skall bli obligatoriska över hela Stockholm.

9 Källförteckning

- Holmgren, V. (2004) ”Allt handlar om att synas”. Lunds Universitet.
- Kimvall, J. (2005), ”Skadegörelse, klotter, nedskräpning förbjuden – Graffitiborttagning som ikonoklasm”. Södertörns Högskola.
- Psykologilexikon (1997) Natur och Kultur, Stockholm.
- Sundell, K., Shannon, D., Andrée Löfholm, C. (2002) ”Stockholmsungdomar som klottrar”, FoU rapport 2002:10.
- Sveriges riksdag, Rixlex, www.riksdagen.se (DS 2001:43)